

Tisdagen den 23 november

Kl. 16.00

§ 1 Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 2 Ang. situationen i Laos

Herr utrikesministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara fru Dahls (s) den 22 oktober framställda interpellation, nr 183, och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har i en interpellation frågat *dels* om jag vill klargöra den svenska regeringens syn på den aktuella situationen i Laos, *dels* om regeringen nu är beredd att väsentligt utöka de påbörjade biståndsinsatserna till Laos patriotiska front.

Låt mig först erinra om några geografiska och historiska fakta rörande Laos. Laos är till ytvidden lika stort som halva Sverige och betydligt större än Nord- och Sydvietnam vart för sig. Landet består till största delen av otillgängligt skogs- och bergsland med ytterst dåliga kommunikationer. Laos har endast 3 miljoner invånare, vilket kan jämföras med Vietnams 40 miljoner.

Vad som i dag utgör Laos sammanfogades vid andra världskrigets slut av tidigare s. k. kungadömen i det gamla franska Indokina. Olika delar av Laos har historiska anknytningar dels till Thailand, dels till det nuvarande Nordvietnam. Laos blev år 1946 s. k. associerad stat inom Franska unionen. Under striderna mellan fransmännen och Vietminh i Vietnam opererade en lokal befrielse rörelse, Pathet Lao, inom Laos. Fransmännen besegrades år 1954 av Vietminh i slaget vid Dien Bien-Phu, som ligger nära gränsen till Laos. Vid denna tidpunkt opererade Vietminh-styrkor även på laotiskt territorium.

Frankrikes välde i Indokina avslutades formellt genom Genèvekonferensen år 1954. I samband med Genèveförhandlingarna slöts en särskild överenskommelse mellan överbefälhavaren för de franska styrkorna och överbefälhavaren för Pathet Lao, enligt vilken dels Vietminh-styrkorna, dels huvudparten av de franska styrkorna skulle dras ut ur landet inom 120 dagar. Inga nya trupper, militär personal eller krigsmateriel skulle få införas i landet. I avvaktan på en politisk uppgörelse skulle Pathet Laos styrkor förlyttas till landets nordöstliga provinser.

Inrikespolitiskt var Laos splittrat i tre fraktioner: en vänster-, Pathet Lao, en neutralistisk samt en högerfraktion. År 1956 slöts en uppgörelse mellan neutralisternas ledare, prins Souvanna Phouma, och Pathet Laos ledare, prins Souphanouvong, enligt vilken Pathet Lao skulle ingå i regeringen och en del av dess styrkor inlemmas i den laotiska armén. Förenta staterna, som aldrig undertecknade Genèveavtalen, hyste emellertid en stark fruktan för att kommunisterna skulle få ett alltför stort inflytande i Laos. I syfte att motverka en sådan utveckling gav USA sitt

stöd åt högerextremistiska grupper, som stod i motsättning till såväl Souvanna Phoumas anhängare som Pathet Lao. Denna amerikanska aktivitet bidrog till att en koalitionsregering bestående av de olika politiska fraktionerna inte kunde upprättas.

Det växande amerikanska engagemanget i Laos ledde i början av 1960-talet fram till en internationell kris, som också föranledde en aktion av FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld. Laosfrågan reglerades på nytt genom en överenskommelse i Genève år 1962, undertecknad av stormakterna och andra berörda stater samt godkänd av parterna i Laos. Övervakningen av Genèveavtalets tillämpning anförtroddes den internationella kontrollkommission som tillkom vid Genèvekonferensen år 1954. En koalitionsregering bestående av de tre politiska fraktionerna bildades under Souvanna Phoumas ledning. Denna koalition bröt samman redan året därpå, då Pathet Lao av olika skäl ej längre ansåg sig kunna deltaga i regeringens sammanträden. Striderna återupptogs. Souvanna Phoumas regering erkännes emellertid alltjämt som Laos regering av flertalet stater, däribland samtliga stormakter, och dess företrädare representerar Laos i FN.

Enligt Genèveöverenskommelsen 1962 godkändes och garanterades Laos neutralitet och oberoende. Inga främmande trupper skulle få befinna sig på laotiskt territorium. Denna bestämmelse kränktes uppenbarligen redan från begynnelsen. Pathet Lao har under årens lopp lämnat uppgifter om amerikansk inblandning som av andra sidan bemötts med att nordvietnamesiska trupper befann sig på laotiskt territorium. De s. k. Pentagon Papers har kastat nytt ljus över kriget i Laos. Det har bekräftats att redan på våren 1964 amerikanskt flyg började bomba Laos. Det har också bekräftats att den amerikanska underrättelsetjänsten finansierat och utbildat en armé som rekryterats från ett minoritetsfolk i Laos, meofolket, samt av thailändska legosoldater. Dessa trupper utgör tillsammans med reguljära laotiska trupper, som också finansierats av USA, Vientianeregeringens markstridskrafter.

Klart är att utvecklingen i Laos efter 1962 haft nära samband med det allt starkare amerikanska engagemanget i Sydvietnam under samma tid. Samtidigt som Kennedyadministrationen sökte revidera Eisenhowerregimens politik i Laos ökades i gengäld det amerikanska engagemanget alltmer i Sydvietnam i syfte att trygga den amerikanska maktpositionen i Sydostasien. I takt med de växande amerikanska insatserna i Sydvietnam ökade Nordvietnams intresse av att utnyttja transportvägarna genom södra Laos. Liksom i Vietnam stöder sig den amerikanska politiken också i Laos på landets traditionella överklass och bidrar härigenom till att förhindra en modernisering av det ålderdomliga laotiska samhället.

Samtidigt som Laos alltmer blivit utsatt för inblandning utifrån har striderna mellan Souvanna Phoumas anhängare och Pathet Lao fortsatt med växlande framgång för ömse sidor. Souvanna Phoumas regim har med tiden blivit alltmer beroende av amerikanskt militärt och ekonomiskt stöd. Olika uppgifter föreligger om i vilken utsträckning Pathet Lao är beroende av stöd från Nordvietnam. Under senare tid synes Pathet Lao ha förstärkt sina militära positioner, särskilt i landets södra delar. Efter inställandet av de amerikanska flygbombardemangen mot Nordvietnam

1968 har bombkriget i Laos blivit desto intensivare. Kostnaderna för den amerikanska flygkrigföringen i Laos beräknas numera uppgå till 2 miljarder dollar per år. Under de senaste tre åren uppges årligen omkring 3 miljoner ton bomber ha släppts över landet.

Den amerikanska flygbombningen i Laos har förorsakat civilbefolkningen svåra lidanden. Fru Dahl har i sin interpellation lämnat skakande exempel på de förhållanden under vilka laotierna tvingas leva. Utöver bombningens omedelbara konsekvenser tillkommer syftet att få till stånd de omfattande folkförflyttningarna från de av Pathet Lao kontrollerade områdena. Enligt regeringen i Laos har 600 000 av landets ca 3 miljoner invånare tvingats lämna sina hemorter. Inte bara bombningarna har medverkat till detta utan även tvångsförflyttningar som ett led i krigföringen mot Pathet Lao.

Trots att utvecklingen i Laos under senare år inneburit en markant upptrappning av kriget upprätthålls alltjämt kontakter mellan regeringen i Vientiane och Pathet Lao. Det kan anmärkas att Pathet Lao alltjämt har en representant i huvudstaden och att de ministerposter som ursprungligen besatts av Pathet Lao alltjämt hålles reserverade för dess företrädare. Det bör också framhållas att båda dessa politiska huvudgrupper erkänner samma nationella överhuvud, kungen i Luang Prabang.

Efter statskuppen i Cambodja i april 1970 samlades representanter för Nordvietnams regering, provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam, Cambodjas nationella enhetsfront FUNK och Pathet Lao, eller som det numera kallas Laos patriotiska front, för att betona sin solidaritet med varandra. De betraktar USA som sin gemensamma motståndare, och tydligt är också att Förenta staterna bedömer kampen i Cambodja och Laos som en förlängning av Vietnamkriget. Invasionen från Sydvietnam i Cambodja våren 1970 och i Laos våren 1971 har tydligt markerat att konflikterna i området måste betraktas som ett sammanhängande problem.

Regeringen konstaterade i riksdagens utrikesdebatt år 1970 att situationen i Indokina förvärrats genom händelseutvecklingen i Cambodja och Laos. Kriget höll på att spridas till hela Indokina. Det vore svårt att tro på en varaktig lösning av problemen i något av länderna, om inte kriget i Vietnam kunde bringas till ett slut.

Den bedömning regeringen gjorde år 1970 är alltjämt giltig. Därutöver har regeringen fördömt invasionen i Laos våren 1971.

Regeringens synnerligen kritiska bedömning av amerikanska krigsmetoder i Vietnam från moraliska och folkrättsliga synpunkter har också sin tillämpning på den amerikanska krigföringen i Laos.

Beträffande utsikterna till politisk lösning i Laos är det regeringens förhoppning att de kontakter som senast denna sommar förekommit mellan prinsarna Souvanna Phouma och Souphanouvong skall leda till en överenskommelse, som stabiliserar det inre läget i Laos. De amerikanska bombningarna i Laos försvårar emellertid en politisk uppgörelse mellan regeringen i Vientiane och Laos patriotiska front. Det är angeläget att landets politiska problem löses utan utländsk inblandning. I detta sammanhang är det av stor vikt att återställa respekten för Genèveöverenskommelsen år 1962.

Vad särskilt gäller Förenta staternas roll i Laos konstaterar regeringen, att upptrappningen av bombkriget i Laos måste i flera avseenden bedömas på samma sätt som den amerikanska upptrappningen i Vietnam år 1965. Utvecklingen av kriget i Vietnam föranledde amerikanerna att upphöra med bombningarna mot Nordvietnam den 1 november 1968. Bombstoppet ledde emellertid inte till efterföljd i det övriga Indokina. Tvärtom intensifierades bombningarna i Laos och Sydvietnam och spreds våren 1970 även till Cambodja. Bombningarna mot de södra delarna av Nordvietnam har sedermera återupptagits. President Nixon klargjorde kategoriskt i sin presskonferens den 12 november 1971 att det amerikanska luftkriget kommer att fortsätta och under vissa förutsättningar även öka. Detta är ett led i den s. k. vietnamiseringspolitiken. Även om svenska regeringen självfallet välkomnar tillbakadragandet av de amerikanska markstridskrafterna, måste vi fastslå att vietnamiseringspolitiken i sin nuvarande utformning inte är någon fredspolitik utan tvärtom leder till en förlängning av kriget i Indokina, inklusive Laos, och till fortsatta lidanden för de indokinesiska folken.

Svenska regeringen har under vårens lopp vänt sig mot tron på en militär lösning av kriget i Indokina. Vi har framhållit att endast genom en politisk lösning kan man finna vägen till fred och självständighet för Indokinas folk. En politisk lösning måste beakta de indokinesiska folkens självklara rätt att välja sin egen väg utan inblandning utifrån.

Beträffande fru Dahls andra fråga, som gäller biståndsinsatserna till Laos patriotiska front, vill jag först påminna om att 1,4 miljoner kronor tidigare i år ställts till Internationella röda kors-kommitténs förfogande för humanitära biståndsinsatser, huvudsakligen i de av Cambodjas nationella enhetsfront FUNK och Laos patriotiska front behärskade områdena i Cambodja och Laos. Leveranser av medicin har inletts.

Liksom i Sydvietnam och Cambodja är det civilbefolkningen i Laos som främst drabbas av kriget. Behovet av humanitärt bistånd är mycket stort. Bristen på bl. a. medicin och sjukvårdsutrustning är akut.

Regeringen är därför beredd att – sedan erfarenhet vunnits av de nu pågående insatserna – fortsätta och utöka det humanitära biståndet till befolkningen i de av Laos patriotiska front behärskade områdena.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för det utförliga och klargörande svar som han har lämnat på min interpellation beträffande regeringens syn på situationen i Laos och behovet av kraftigt utökade svenska biståndsinsatser till befrielseströrelsen i Laos. Interpellationen har föranletts av den fruktansvärda situation som råder i Laos sedan flera år. Laos folk har kanske drabbats hårdast av alla folk i Indokina av det amerikanska angreppskriget.

Ändå har kriget i Laos länge fått vara ett bortglömt krig. Och det har också från början varit den amerikanska politiska och militära ledningens avsikt. Den amerikanska inblandningen och de amerikanska militära operationerna i Laos har satts i gång och genomförts utan att ens den amerikanska lagstiftande församlingen har fått ta ställning till frågan och godkänna aktionerna. Kongressen och allmänheten har inte ens under-

rättats från början om vad som där försiggick.

Kriget i Laos är ett viktigt led i vietnamiseringspolitiken, och det är i hög grad presidentens och hans administrations krig. Det har genomförts med hjälp av flygvapnet, med hjälp av CIA och med hjälp av legoarméer som har betalats av USA och till stor del på dess biståndsanslag. Den thailändska legoknektarmén har betalats av USA. den inhemska regeringens armé har betalats av USA och av dess biståndsanslag. Av de sammanlagt 400 miljoner dollar som USA varje år ger i bistånd till Laos går mellan 350 och 370 miljoner dollar till att bekosta denna legoarmé. Meoarmén, den minoritetsfolksarmé som den amerikanska underrättelse-tjänsten bekostar, går i dag på 250 miljoner dollar.

Det är alltså mycket betydande belopp som USA satsar på den krigföring i Laos som man länge försökte hemlighålla för det amerikanska folket och för världens folk. Men vad som försiggår i Laos har under de senaste åren kommit till omvärldens kännedom, och det har avslöjats inte bara genom Pentagondokumenten utan också genom vittnesmål som framlagts för den internationella kommissionen för undersökning av USA:s förbrytelser i Indokina. Bl. a. har vittnesmål från den amerikanske journalisten och före detta biståndsarbetaren Fred Branfman spelat en stor roll.

Vid de samtal som jag hade med företrädare för Laos patriotiska front vid mitt besök i Indokina för någon tid sedan framkom också en rad fakta som på ett skrämmande sätt belyser vad som i dag pågår i Laos och som mycket väl överensstämmer med den beskrivning som utrikesministern här givit.

I det svar som utrikesministern redovisar ingår en lång historisk redogörelse för situationen i Laos. I och för sig är karaktären av de brott mot folkrättens, FN-stadgans och humanitetens alla principer som USA gjort sig skyldig till i Laos sådan att det inte finns ord starka nog att fördöma vad som där pågår. Men redan en redovisning av kalla fakta är överväldigande och leder till de klara ställningstaganden och fördömanden av den amerikanska regeringens politik som utrikesministern här gjort på den svenska regeringens vägnar. Det är klagörande för den fortsatta debatten i vårt land.

Jag vill ta upp de viktigaste punkterna och samtidigt till dem foga ett par kommentarer.

För det första har utrikesministern fastlagt att USA redan på 1950-talet systematiskt blandade sig i Laos interna angelägenheter och att man efter 1962 systematiskt kränkt den det året träffade Genèveöverenskommelsen, bl. a. genom bombningarna som inleddes 1964 och genom att bygga upp legoknektarméerna.

För det andra framgår att den politik som USA fört i Laos har klart samband med hela den amerikanska politiken i Indokina vilken syftar till ett fortsatt politiskt, ekonomiskt och militärt maktinnehav utan hänsyn till dessa folks självbestämmanderätt och suveränitet. Det uttryck som använts av amerikanska presidenter i olika sammanhang när man talar om "andrarangsstater" är ett klart uttryck för detta förakt för folkrätt och självbestämmanderätt. Det amerikanska kriget och inblandningen i Indokina har med varje år som gått sträckt sig allt längre. Utrikes-

ministern har erinrat om hur Laos och Cambodja dragits in i politiken. Jag vill här också peka på att det i dag i själva verket pågår lika öppna krigshandlingar i Thailand. Något man framförde från laotiska befrielsefronten som en särskilt oroväckande utveckling är att man anser att det är en amerikansk strategi att dra en gräns mellan de norra och södra områdena i hela Indokina längs Mekongfloden och att alltså inblandningen i Laos är ett viktigt led i politiken. De bombningar som ökade i intensitet under hösten i år inte bara i Laos utan också i Cambodja och Sydvietnam och södra Nordvietnam är ytterligare ett tecken på denna amerikanska krigsföring liksom den nya invasionen av sydvietnamesiska styrkor i Cambodja som vi just nu har fått kunskap om.

För det tredje framgår att det samarbete som nu förekommer mellan Nordvietnam och befrielseörelserna i Indokina är en följd av denna amerikanska politik och att det är självklart att man i försvarssyfte måste samarbeta för att försvara sig mot det amerikanska angreppskriget.

För det fjärde har det amerikanska kriget och inblandningen i Laos inre angelägenheter förhindrat den politiska uppgörelse som annars för länge sedan skulle ha gjort det möjligt för folket i Laos att bygga upp sitt eget samhälle.

Utrikesministern har erinrat om de samtal som fortfarande pågår mellan regeringen i Vientiane och befrielseörelsen. Jag vill erinra om det fredsförslag i tre punkter som lades fram av befrielseörelsen i april i år och som är ett mycket generöst program vilket om inte den amerikanska inblandningen fortsatte för länge sedan skulle ha lett till en uppgörelse.

Fredsförslaget innehåller följande punkter:

USA måste omedelbart göra slut på interventionen och aggressionen mot Laos. USA måste fullständigt upphöra med sina bombningar mot Laos territorium utan att ställa några som helst villkor.

Efter det att USA upphört med bombningarna kommer Laos beväpnade styrkor att genomföra ett omedelbart eldupphör och kommer omedelbart att upphöra med alla kränkningar och intrång mot område som kontrolleras av motståndarsidan.

De inblandade laotiska parterna avtalar omedelbart om bildandet av en provisorisk koalitionsregering och om andra gemensamma frågor som gäller de inblandade parterna. Där ingår bl. a. garantin för en strikt respekt av kungariket Laos neutralitet så som den är fastställd i Genèveavtalen från 1962 om Laos.

För det femte: Kriget i Laos utgör ett brott mot humanitetens och folkrättens principer.

Jag erinrade i början av mitt anförande om de många vittnesmål som numera föreligger från civilbefolkningen och de drabbade människorna i Laos och som har lagts fram av Branfman för undersökningskommissionen. Jag skall citera ett par av de vittnesmålen för att klargöra vad detta krig verkligen innebär för människorna.

En av de bystyresmän som då intervjuades berättade om sin del av landet och om den by som han företrädde och som hade 3 000 invånare:

"I mitt delområde fanns det tjugoen byar. När vi gav oss i väg i september 1969 fanns det inte ett enda hus kvar i någon av byarna. Flygplanen hade förstört alla. De bombade oss från 1965. Fram till 1967

bombade de inte så mycket. Men 1968 och 1969 bombade de kraftigt. Jag kan inte hålla räkningen på hur många gånger det var. På en och samma dag kunde de komma en, två, sju eller åtta gånger. De kom dag och natt.

1964 och 1965 var de flesta planen av typ AT-6 och T-28. Men 1968 och 1969 var det mest jetplan – F-105, F-101 och F-4.

De fällde för det mesta antipersonella bomber, och 500-kilosbomber. Det var också många napalmbomber. De fällde faktiskt napalmbomber i byarna. Jag vet inte hur ofta.

Byborna var mest rädda för napalmbomberna, 500-kilosbomberna och splitterbomberna.

När napalmen föll tände den eld, och elden spred sig runt om, med ungefär hundra meters radie. Varenda människa i det området dog antagligen.

När 500-kilosbomberna föll ästadkom de mycket djupa hål, och inga skydd hjälpte mot dem.

Splitterbomberna gjorde inte några hål i marken. Men de exploderade åt sidorna, tätt intill marken. Byborna blev förtvivalade för vem som helst kunde träffas inom hundra meters radie. – – –

De flesta som träffades av bomberna var barn. Och gamla människor träffades också ofta.

Barnen hade för vana att leka runt om i byarna, på de höglänta fälten, risodlingarna, ängarna och vägarna. Och när flygplanen bombade kunde de flesta av dem inte komma undan fort nog. De var inte skickliga nog i konsten att gömma sig.

Aldringarna kunde inte höra planen ordentligt när de kom. De var gamla och de kunde inte springa fort, och ofta visste de inte var de skulle söka skydd. Därför träffades också de gamla oftare.

Under 1969 lämnade omkring fyrtiofem procent av befolkningen, mest gamla människor och kvinnor, aldrig sina skyddsrum eller grottor. De var alltför rädda. De andra brukade gå ut och sköta deras arbete, om de inte hörde flygplanen komma.

I mitt delområde gömde sig ungefär trettio procent i grottor, cirka sjuttio procent i skyttegravar.”

En annan man berättade så här:

”Det här är min dotter, Khamphong. Hon är tre år. Hon har många kulor från splitterbomber i kroppen. Här, ni kan känna den här kulan i hennes ben. Hon har också flera i benen, och också i ryggen.

Den 28 februari 1969 fiskade jag i en bäck i närheten av vår by. Alla mina sju barn var med mig. De hjälpte mig att fiska, de lekte och satt där. Plötsligt kom fyra jetplan farande över vår by, vid tretiden på eftermiddagen. De fällde splitterbomber över hela området. Sex av mina sju barn skadades av kulorna, Khamphong, Boua Young, en flicka på fyra år, Thao Tha, en sju år gammal pojke, Thao Pha, en pojke på sex år, Thao Bong Sii, en trettonårig pojke och Boua Van, en flicka som är tio år. Det fanns inga soldater någonstans i närheten under bombräden.”

Detta är också något som bestyrkts av alla vittnesmål. Soldaterna använder inte byarna, utan de finns i skogarna. Byarna anfalls av helt andra skäl. Det amerikanska kriget är riktat emot den civila organisation-

en i byarna för att terrorisera folket till att ge upp. Och det är i dag ett tekniskt mycket avancerat krig, där de som faller bomberna aldrig ser sina offer. Det är ett krig som kan föras så att man kan glömma det i resten av världen. Det är ett krig där man använder teknikens alla medel för att fullständiga förstörelsen. Man förfogar i dag över en utrustning som i bestialitet överträffar vad jag tror vi kan föreställa oss. Man har elektronisk utrustning som kan registrera varje mänsklig aktivitet och styra bomberna dit. Man har små bomber som inte är avsedda att döda utan att stympa människor. De ser ut som små löv, som grus, som små djur, och de exploderar när barnen tar upp dem i händerna.

Det här är en sorts krig som vi aldrig förut har varit med om i världen men som håller på att utvecklas som någonting oerhört betydelsefullt för stormakterna i deras försök att terrorisera andra folk. Vi ser det på fler håll än i Indokina. Det finns också i Portugals kolonier.

Och vad är syftet med att föra ett sådant här krig, varför gör man det? Först och främst tvingas man att föra krig mot hela folket därför att man har hela folket till sin fiende. Man tvingas till det här kriget därför att stormakternas arméer och de fascistregimer som de stöder inte kan klara en militär kamp mot befrielseörelserna. Men det mycket viktigare skälet är att det är själva den samhällsorganisation som befrielseörelserna representerar som utgör det största hotet emot USA. Det är befrielseörelserna som här representerar kultur och social rättvisa, och det är de amerikanska angriparna som står för barbariet.

På 1950-talet var det många av oss som bekämpade atombeväpningen och de fruktansvärda olyckor som den kunde dra över världen. På den tiden skrev den svenske författaren Stig Carlson en dikt som skildrade hur man då upplevde situationen men som är visionär när det gäller att beskriva också människornas situation i Indokina i dag. Den lyder bl. a. så här:

”Alla årstider är bombplanens tid
som människorna fruktar utan slut.
Se, säger vi till varandra,
se där flyger världens fredsgaranter
i bomblasterna bor vår frihet!”

Med de orden har Stig Carlson pekat på inte bara det fruktansvärda förstörelsemaskineriet utan också på stormakternas, och USA:s, förakt för de små folkens självbestämmanderätt. Det måste också i fortsättningen vara en huvudpunkt i den svenska regeringens utrikespolitik att bekämpa varje form av strävanden i denna riktning från USA:s och andra stormakters sida.

När det gäller situationen i Laos och i Indokina i övrigt är det av betydelse att utrikesministern i dag har gjort de klara fördömanden som vi har hört, men jag vill också fråga: Vad konkret kan den svenska regeringen göra för att ändå öka det reella skyddet för de små staternas och de enskilda människornas säkerhet och trygghet och suveränitet? Vi vet att det har tagits initiativ när det t. ex. gäller formuleringarna av den internationella rätten, av krigskonventionerna, och det är ett svårt och mödosamt arbete. Men jag vill ändå uppmana utrikesministern att här tala om hur långt man har kommit i det arbetet och vad man vidare kan göra.

Vad sedan gäller biståndsinsatserna är det välgörande att vi har fått höra att de har kommit i gång och att de kommer att utökas. Men jag kan ändå inte underlåta att påpeka att det rör sig om ytterligt små insatser, att behovet är mycket större och att det finns all anledning att intensifiera arbetet på att bygga ut insatserna och finna lämpliga kanaliseringstvågar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om ökat lokaliseringsstöd

Herr inrikesministern HJOLMQVIST erhöill ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Börjessons* i Glömminge (c) den 14 oktober framställda interpellation, nr 152, dels herr *Jonassons* (c) den 27 oktober framställda interpellation, nr 189, och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att, där förhållandena motiverar det, stödområdet utvidgas vid riksdagsbehandlingen av Länsprogram 1970.

Herr Börjesson i Glömminge har frågat mig om jag avser att avge förslag om att de bestämmelser som nu gäller för företagslokalisering till det allmänna stödområdet införes att gälla även för Öland.

Eftersom interpellationerna behandlar samma ämnesområde anhåller jag att få besvara dem i ett sammanhang.

Jag kan instämma i den av herr Jonasson framförda uppfattningen att frågan om det allmänna stödområdets omfattning inte kan anses vara avgjord en gång för alla. Vissa förändringar av stödområdets gränser har också vidtagits. 1970 års riksdagsbeslut om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten innebar en utvidgning av stödområdet. Enligt beslut av 1971 års riksdag togs Gotland in i stödområdet.

På grundval av Länsprogram 1970 avser regeringen att under nästa budgetår lägga fram förslag till ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet. Parallellt med arbetet på länsprogrammen pågår inom inrikesdepartementet en översyn av de nuvarande medlen i stödverksamheten. I detta sammanhang kommer också frågan om stödområdets omfattning att övervägas. Den gällande treårsperioden för det regionalpolitiska stödet utlöper med budgetåret 1972/73. Statsmakterna måste alltså senast våren 1973 fatta beslut om stödverksamheten under en följande stödperiod. I avvaktan på den samlade bedömning som då får göras är jag inte beredd att föreslå ytterligare förändringar av det allmänna stödområdet.

Jag vill erinra om att nuvarande stödbestämmelser medger punktinsatser utanför stödområdet. När det gäller gränsområdet till det allmänna stödområdet har riksdagen särskilt understrukt att stödbestämmelserna bör tillämpas på ett smidigt sätt. Så har också skett i den praktiska tillämpningen.

Med hänsyn till de aktuella sysselsättningssvårigheterna är regeringen beredd att positivt pröva ansökningar om lokaliseringsstöd från industri-företag som vill etablera sig eller utvidga redan befintlig verksamhet på

Tisdagen den
23 november 1971

*Om ökat lokalise-
ringsstöd*

Öland. Samtidigt är det min förhoppning att tillkomsten av en broförbindelse mellan Öland och fastlandet skall medföra gynnsammare betingelser för en spontan ökning av den industriella aktiviteten på Öland. Jag är för närvarande inte beredd att ta initiativ till Ölands inlemmande i stödområdet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation.

Tyvärr innehöll inte svaret vad jag och många med mig hade hoppats. När Gotland blev införlivat med det allmänna stödområdet, trodde man nog att det låg mycket nära till hands för statsrådet och statsmakterna att föreslå även den utformningen för Ölands del.

Statsrådet säger att han vill se positivt på en eventuell etablering av företag som kan komma till Öland, och det är vi naturligtvis tacksamma för. Han uttrycker förhoppningen att Ölandsbron, som nu är under byggnad, när den blir färdig skall skapa betingelser för en ökning av den industriella aktiviteten på Öland.

Men jag vill säga, herr statsråd, att det nog inte räcker med positiv inställning och förhoppning, om man inte skapar de direkta verktyg för en lokalisering som stödområdesformen faktiskt utgör.

Nu säger statsrådet Holmqvist att man på grundval av Länsprogram 1970 under nästa budgetår kommer att lägga fram förslag till ett regionalpolitiskt handlingsprogram. Det hade ju varit önskvärt att vi fått ett löfte att i det programmet skulle göras ett undantag eller åstadkommas ett likställande med t. ex. Gotland för Ölands del. I Länsprogram 1970 påyrkar länsmyndigheterna i Kalmar län för det första att samhällseliga åtgärder vidtas för att till Öland lokalisera företag av lämplig storlek och produktionsinriktning och för det andra att statsmakterna inkluderar Öland bland det fåtal turistiska centralorter som kommer att tas upp i det förslag som de sakkunniga för planering av turistanläggningar och fritidsområden m. m. har under utarbetande.

Jag kan inte komma ifrån att när riksdagen under vårsessionen beslutat att Gotland skall omfattas av stödområdesprincipen, så bör Öland föras in under samma regler. Det är väl rätt känt att sysselsättningssvårigheterna är stora, och de har ju förvärrats ytterligare under året i och med att en för Öland ganska stor industri, nämligen Ytongfabriken i Grönhögen, lades ned den 1 oktober 1971. Landskapet har mistat 5 000 människor på 20 år – det är 20 procent av befolkningen. Detta är en anmärkningsvärd utveckling. Skattekraften är, räknat efter rikets medeltal för 1968, i Mörbylånga kommunblock 66 procent och i Borgholms kommunblock 58 procent.

De senaste dagarna har det blivit känt en del om den riksplanering som är under utarbetande, och det har kommit till vår kännedom att man fört Öland till ett naturvårdsområde. Detta har upprört invånarna, och det har även upprört de kommunala myndigheterna, och det är väl inte att förundra sig över.

Statsminister Palme var under det senaste veckoskiftet i Nybro och höll ett föredrag, och han sade då att öläanningarna behöver inte vara

oroliga, utan det skall finnas möjligheter att utveckla näringslivet ändå – riksplaneringen skall på det sättet inte kunna få någon avgörande betydelse. Men det skulle enligt min mening vara värdefullt om man, som motvikt till denna ”grönläggning”, till denna form av reservat, kunde besluta om att utforma ett stödområde här. Om man ger ett helt område naturreservatets form, då anar vi nästan att man är tillbaka vid den gamla förhatliga djurgårdshållningen.

Jag är principiellt emot att interpellationer utlöser en följdfråga, men jag skulle ändå vilja fråga: Finns det något samband mellan riksplaneringen, att lägga ut hela Öland till naturvårdsområde, och frågan om att inte kunna göra landskapet till ett stödområde? Om människorna i arbetsför ålder inom landskapet Öland skall kunna bibehållas vid en något så när hygglig numerär fordras det att de har en tryggad försörjning. Om man skall kunna förverkliga det, anser jag det därför vara nödvändigt att statsmakterna mera handlingskraftigt än vad man nu ser ut att kunna göra inriktar sig på stöd till detta område.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Utflyttningen från Norrlandslänen och skogslänen har under de senaste åren varit mycket stark, och den lokaliseringpolitiska satsningen här i landet kom i gång för sent. Inom de delar av landet där lokaliseringsbidrag utgått kan man dock konstatera att bidragen har gjort stor nytta. Stödområdesgränserna har också justerats, och stöd har i vissa fall utgått även till företag som har legat utanför gränserna. Detta har inte varit fel. Enligt min mening är tvärtom en ytterligare justering av områdesgränserna nödvändig. Jag tänker då speciellt på Värmlands län, men även vissa delar av Kopparbergs län tror jag befinner sig i samma situation.

I Värmland har folkmängden sedan 1960-talets början minskat med nära 2 procent eller med närmare 6 000 personer. Av de län som ingår i stödområdet är det egentligen bara Jämtland som visar en ännu mer ogynnsam befolkningsutveckling. Sett mot denna bakgrund synes det mig önskvärt att hela Värmland inlemmas i stödområdet, så mycket mer som länet utgör en näringsgeografisk och administrativ enhet. Från olika partiets sida gjorde vi också en framställning härom när frågan behandlades i riksdagen i fjol. I det sammanhanget utvidgades också stödområdet, men hela länet kom inte med. Även om gränserna inte skall vara helt avgörande för frågan huruvida stöd skall kunna utgå eller inte anser vi för vår del att det är en stor fördel om hela länet blir inräknat i stödområdet.

Många synpunkter skulle kunna anföras ytterligare i detta sammanhang, men min fråga har ju varit av principiell natur, och jag hälsar därför inrikesministerns svar med tillfredsställelse. Svaret innebär att frågan om stödområdets omfattning skall övervägas i samband med behandlingen av Länsprogram 1970. När den omfattande regionalpolitiska inventeringen av resurserna har gjorts i länen och man skall besluta om länsprogrammen bör det vara lämpligt att ompröva denna fråga. Då kan man i varje fall hoppas.

Då inrikesministerns svar till den del som berör min fråga är positivt ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Den oroande situationen på Öland har varit föremål för behandling här i riksdagen åtskilliga gånger. Jag vill erinra om att jag själv för nästan exakt två år sedan till statsrådet Holmqvist framställde en interpellation av denna lydelse: Vilka lokaliseringspolitiska åtgärder avser regeringen vidta för att hejda befolkningsminskningen på Öland och säkerställa en gynnsam utveckling av öns näringsliv? Dessutom har jag de båda senaste åren väckt motioner om att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att turistnäringen på Öland skulle erhålla stöd efter samma grunder som tillämpas inom allmänna stödområdet.

Samtliga partier har varit aktiva, och bakom de olika åtgärderna ligger oron för befolkningsutvecklingen på Öland. Herr Börjesson i Glömminge erinrade om att sedan 1950 befolkningen minskat från 25 900 invånare till 20 300. Det mest oroande är att det främst är ungdomen som flyttar ut. Man räknar med att den äldsta gruppen – sådana som är över 70 år – 1980 kommer att utgöra 15,4 procent på Öland, medan andelen för riket i dess helhet är 10,6 procent.

Skatteunderlaget är också mycket klen, och kommunalskatterna är mycket höga. Dessutom bör det även i dag erinras om de otillfredsställande bostadsförhållandena. Inte mindre än 64 procent av bostäderna på Öland är omoderna, och i glesbygden är 80 procent omoderna – en skrämmande hög siffra. Det kan nämnas att motsvarande siffra i Jämtland är 56 procent och i Västerbotten och Norrbotten 32 procent. Läget på Öland är alltså verkligen oroande, och man hoppas nu på statsmakternas hjälp.

Vad har nu hänt? Det sista är, så som redan nämnts, att ylongfabriken på södra Öland har slagit igen. Här nämndes också riksplaneringen, som av många uppfattats som mycket oroande. Det är kanske för tidigt att uttala sig om den – vi får väl se när den formellt läggs fram. Här har dock av ledande kommunalmän använts så starka uttryck som "dräpslag mot Öland".

Statsrådets svar på interpellationen är knappast lugnande. Här nämns att om det kommer fram förslag om lokalisering till Öland är man beredd att se positivt på dem, men ölänningarna väntar sig direkt aktiva åtgärder av regeringen och statsmakterna i övrigt. Man förväntar sig att vederbörande verkligen aktivt medverkar till att lokalisera företag till ön.

Statsrådet nämner till slut att han inte är beredd att ta initiativ till att inlemma Öland i stödområdet – den frågan skall komma upp till prövning först om ett par år. Detta är, såvitt jag förstår, olyckligt. Det är många som skulle vilja vädja till statsrådet Holmqvist att ompröva detta ställningstagande.

Många bedömer det som nödvändigt att Öland jämföras med de områden i vårt land som har det ytterligt svårt och som tillhör stödområdet. När det gäller turistnäringen, som betyder så mycket för ön, hoppas vi att den utredning som nu arbetar snart skall lägga fram förslag så att man kan tillämpa samma bestämmelser på Öland som i det

allmänna stödområdet.

Herr talman! Jag har med mitt inlägg endast velat understryka att vi nere i vår landsända oavsett parti ser på Ölands problem som synnerligen allvarliga. Vi vill vädja till statsrådet att ge Öland och dess befolkning all tänkbar hjälp.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det kan förefalla överflödigt efter de båda inläggen om Öland att säga någonting ytterligare, men jag vill ändå påminna om ett par saker.

Vi står snart inför fullbordandet av Ölandsbron. När beslutet fattades om Ölandsbrons byggande insåg både Ölandskommunerna och landstinget i Kalmar län att någonting behövde göras för turismen. Landstinget tog då initiativ till den utredning som sedan har avslutats, kallad Ölandsbron och turismen, där landshövding Westerlind var ordförande. Den har enligt vad jag kan förstå verkställts föredömligt. Man har bl. a. konstaterat att turismen på Öland kommer att öka högst avsevärt – det behövs i och för sig ingen utredning för att ställa den prognosen. Men utredningen har också konstaterat att mottagningsapparaten ingalunda är av den omfattning och kvalitet som behövs för att man skall kunna motta den ökande turismen.

Det har redan sagts att Ölandskommunerna är relativt små och relativt skattesvaga. Landstingsskatten är bland de högsta i landet. Men icke förty har man börjat ta itu med arbetet när det gäller mottagningsapparaten. Det har bildats ett bolag med ett om än relativt blygsamt aktiekapital som är avsett att användas för mottagningsapparaten.

Vi väntar oss där nere – precis som herr Schött sade – att turistutredningen skall föreslå att Öland som mottagare av en alltmer ökande turism och för att vi skall klara sysselsättningen skall få det stöd av statsmakterna som vi bör få. Turistutredningen har -- och det är fullt naturligt och förklarligt – startat med något mer norrut belägna områden. Men vi hoppas att turistutredningen sedan skall vara beredd att ta itu med Gotlandsproblemen och Ölandsproblemen och att resultatet härav skall bli positivt. Kommunerna och landstingen kan inte klara dessa problem, som alltmer tränger på. Vad som kommer att hända när Ölandsbron står färdig om man då inte har klarat mottagarproblemet är ganska oroande för dem som bär ansvaret där nere.

Det är min förhoppning att inrikesministern gör vad han kan för att turistutredningen så snart som möjligt skall kunna lägga fram sitt betänkande beträffande dessa delar av landet och att förslagen beträffande Öland sedan behandlas på ett välvilligt sätt.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Det är två saker som föranledde mig att begära ordet.

Den ena är det förhållandet att herr Jonasson både i sin interpellation och i sitt anförande nyss omnämnt att förhållandena i Värmland med ett län delat av en stödområdesgräns är desamma som i Kopparbergs län. Från Kopparbergs läns sida har vi ända sedan lokaliseringsutredningens förslag lades fram arbetat på att försöka få hela länet inom stödområdet,

bl. a. från den ganska självklara grunden att det är olyckligt när ett län delas av en stödområdesgräns – det blir motsättningar mellan länsdelarna. Man måste se länet som en ekonomisk enhet inte minst med tanke på de stora förpliktelser mot länets invånare som länet som landstingskommun har.

Den andra saken som kom mig att begära ordet var att herr Schött sade att samtliga förtroendemän i Kalmar län – oavsett partitillhörighet – är eniga beträffande den positiva inställningen till Öland. Det är en lycklig omständighet för Kalmar län att man kan vara enig i en sådan för länet viktig angelägenhet. Det är vi tyvärr inte i Kopparbergs län. Vi var det i fjol, men av någon egendomlig anledning behandlades en motion till årets vårriksdag på ett annat sätt av vissa länsrepresentanter, varigenom den föll. Nu har vi ingenting annat att hoppas på än att statsrådet vid de överväganden rörande stödområdesgränsernas förändringar som enligt interpellationssvaret kommer att ske vid ställningstagandet till Länsprogram 1970 beaktar de önskemål som vi har i Kopparbergs län.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Inläggen blir många. Efter herr Turesson skulle naturligtvis representanter även för andra län kunna framställa önskemål om att justeringar av stödområdesgränsen borde göras. Men jag skall inte gå in på det. Jag noterar att herr Jonasson förklarade sig tillfreds med att dessa förhållanden uppmärksammas. Jag kan understryka att vi naturligtvis är ytterst angelägna om att pröva gränsdragningen. Vi har i och för sig inget intresse av att den nuvarande gränsen skall hållas fast. Men vi vill ha ett gott underlag för vårt handlande. Om utvecklingen i ett område har varit sådan att det är påkallat med förändringar, kan de tänkas gå i båda riktningarna.

Jag kanske ändå har anledning att säga ett par ord i anslutning till vad herr Börjesson sade – även herr Schött knöt an härtill – nämligen beträffande frågan om hur Ölands situation kommer att te sig i framtiden. Jag är en smula förvånad över vissa uppgifter, som har kommit ut via pressen om vad som skall hända med Öland vid den fysiska riksplaneringen. Förhållandena har presenterats på ett felaktigt sätt i pressen. Även herr Börjesson och andra, som borde ha haft anledning att veta bättre, har fastnat för pressuppgifterna.

Det har i första hand varit en diskussion om de mera miljöförstörande industrierna, som man är verkligen ängslig för att de skall placeras inom områden i vårt land som är mycket känsliga. Men det är en helt annan sak. Dess bättre rör det sig om bara ett fåtal industrigrenar, som vi kan anse tillhöra de verkligt miljöförstörande industrierna men som vi dock måste acceptera. Jag vet inte om herr Börjessons inlägg skulle tolkas så att han beställer en sådan industri till Öland. Det tror jag ändå att vi skall akta oss noga för. Något annat har det inte varit tal om. Självfallet kan det komma i fråga; annars hade inte sådana uttalanden gjorts som det statsministern nyligen gjorde.

Jag har vid flera uppvaktningar, där även herr Börjesson och andra har varit med, haft anledning att säga att vi är beredda att mycket positivt pröva varje seriöst förslag som kommer fram om en industrietablering till

Öland. Det har jag upprepat i mitt svar. Det är självklart att vi då har utgått ifrån att det är industrier av sådant slag som vi välkomnar till Öland. Men det kanske ändå är nödvändigt att påpeka det, om man verkligen ställer anspråk på att få klart för sig vilken typ av industri det skulle vara.

Jag noterar att herr Börjesson här tydligen är offer för en felaktig tidningsartikel. Med de utgångspunkter vi i dag har för ett naturreservat är det naturligtvis inte fråga om att göra hela Öland till ett naturreservat. De som representerar Kalmar län är väl medvetna om att det på Öland finns områden beträffande vilka man verkligen kan ha anledning att säga, att dessa vill vi försöka bevara. Man skulle då mycket väl kunna se sådana områden såsom lämpliga för ett naturreservat.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag får väl tacka för statsrådets senaste ord, varav framgick att man vid riksplaneringen inte skulle lägga hinder i vägen för en etablering av inte alltför miljöförstörande företag. Man skulle akta sig för stora tunga industrier, förstår jag, men i övrigt skulle man kunna tillåta industrietablering.

Nu är det så, herr statsrådet, att jag kan ju inte beställa några företag – och det är väl inte lönt att jag gör det heller – utan det är ju fråga om vilka som blir intresserade och vilka som kommer av sig själva. Då ringer emellertid ett varningens ord i bakhuvudet att dessa företagare kanske blir skrämda om de ser en riksplanering som pekar ut ett område alltför hårt. Men jag får väl hänge mig åt samma förhoppning som statsrådet att det inte skall bli så utan att de som eventuellt har möjlighet och anser det lämpligt kan komma att etablera sig på Öland.

Nu säger statsrådet här att man måste ha ett gott underlag för att inrymma ett område under stödområdesprincipen. Jag tror inte det är någon risk för att det inte skulle finnas sådant underlag när det gäller Öland. Det kan i det fallet säkerligen tävla med vilket område som helst i landet. Jag vill nämna t. ex. Värmland. Herr Jonasson och även herr Turesson bor ju i län som delas av stödområdesgränsen. De intygar att det betyder mycket för en region om den kan hänföras till stödområdet.

Därför upprepar jag att vi vore mycket tacksamma om statsrådet ville medverka till att även Öland kan bli stödområde.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om sysselsättningsfrämjande åtgärder för universitets- och högskoleutbildade

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) den 15 oktober framställda interpellation, nr 167, till herr statsrådet Moberg, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat statsrådet Moberg vilka ytterligare åtgärder som planeras för att komma till rätta med den stigande arbetslösheten bland de universitets- och högskoleutbildade. Enligt

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

fastställd ärendefördelning kommer det an på mig att besvara interpellationen.

Arbetsmarknadssituationen för de universitets- och högskoleutbildade kan inte diskuteras isolerad från arbetsmarknadssituationen för personer med annan utbildningsbakgrund. Generellt kan konstateras att det är personer med kortare grundutbildning och ofullständig yrkesutbildning som i första hand riskerar att slås ut på arbetsmarknaden. Välutbildade personer har en gynnsammare position. Den registrerade arbetslösheten är också avsevärt lägre för universitets- och högskoleutbildade än för personer med annan utbildningsbakgrund.

I en arbetsmarknadssituation som den nuvarande begränsar företagen antalet nyanställningar. Detta påverkar situationen för de unga människor som nu söker sig ut på arbetsmarknaden, vilken utbildningsbakgrund de än har.

För att möta de anspråk som den växande examinationen från universitet och högskolor medför får arbetsförmedlingens tjänstemän sedan en tid tillbaka speciell utbildning. Denna sker i form av dels kursverksamhet, dels tillfällig tjänstgöring vid förmedlingen på någon av universitetsorterna. Avsikten är bl. a. att de härigenom skall kunna bättre informera arbetsgivarna om den arbetskraftstillgång som de nyexaminerade utgör.

De nyutexaminerade som möter speciella svårigheter att erhålla arbete kan få utbildningskomplettering i form av arbetsmarknadsutbildning. Alla kurser som finns upptagna i arbetsmarknadsstyrelsens kurskatalog står öppna också för sökande med utbildning från universitet och högskolor. Bl. a. anordnas med speciell inriktning på personer med längre utbildning bakom sig kurser i arbetsmarknadsinformation med praktik. Dessa syftar till att klarlägga kursdeltagarnas förutsättningar för olika slags arbete. Under hösten 1971 ordnas 14 sådana kurser och under våren 1972 ytterligare ett antal.

En arbetsgrupp med representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och samtliga berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer arbetar med att planera nya målinriktade kurser som skall underlätta utträdet på arbetsmarknaden för nyexaminerade.

Beredskapsarbeten med särskild inriktning på personer med längre utbildning planeras fortlöpande. Genom redan påbörjade eller beslutade sådana arbeten kan ett par hundra personer beredas sysselsättning.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Får jag börja med en kommentar till vad inrikesministern sade först i sitt svar, nämligen att arbetsmarknadssituationen för de universitets- och högskoleutbildade inte kan diskuteras isolerad från arbetsmarknadssituationen i övrigt. Det är naturligtvis riktigt att akademikernas arbetsmarknadssituation i dag bl. a. är en del av ett allmänt ungdomsarbetslöshetsproblem, som i och för sig är utomordentligt oroande. Men det förhållandet att det finns ett samband mellan arbetsmarknadssituationen för denna grupp och arbetsmarknadssituationen för andra grupper är

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

naturligtvis inget skäl att avstå från åtgärder på detta område. Att ett antal filosofie magistrar är arbetslösa gör ju inte den faktiska situationen ett dugg bättre för t. ex. en arbetslös textilarbeterska i Huskvarna eller tvärtom. Det verkar inte underlättande för den arbetslöse filosofie magistern att också andra unga människor är arbetslösa. Även om de högutbildades situation alltså inte kan ses helt isolerad från arbetsmarknaden i övrigt, är det naturligtvis ändå på det viset att den delvis är ett isolerat problem som kräver speciella åtgärder, eftersom denna problematik för den högutbildade kan tänkas bestå även efter en konjunkturuppgång helt enkelt därför att examinationen på detta område fortsätter att stiga snabbare än efterfrågan på personer med denna utbildning.

Ökningen av antalet studerande och av antalet utexaminerade vid i första hand de s. k. fria fakulteterna har ju varit så stark under ett antal år att det har funnits ett säkert underlag för förutsägelsen att det kommer att bli problem på detta område. Jag minns en debatt så tidigt som 1966 där dessa frågor togs upp. Vi som då sade att det kommer att uppträda arbetsmarknadssvårigheter redan vid slutet av 1960-talet för ifrågavarande kategori fick då svaret, att vi hade underskattat styrkan hos det föränderliga samhället. Förändringen, menade man, var så stark att den kunde leda till en oanad ökning av behovet av personer med hög utbildning.

Jag tillhörde dem som redan då tillät mig betvivla att förändringens vind skulle kunna suga upp en årlig ökning av antalet utexaminerade med 50 procent. Låt mig nämna från den fakultet där jag själv har varit och delvis alltjämt är verksam, den samhällsvetenskapliga, att antalet examinerade 1965/66 där uppgick till 750, att antalet examinerade förra läsåret uppgick till 4 300 och att antalet examinerade under innevarande läsår beräknas till drygt 6 500. Det rör sig alltså här om i stort sett en fördubbling vartannat år och om sexdubbling på sex år.

Det kan väl redan i dag få sägas att det var en uppenbar underlåtenhetssynd att låta hela 1960-talet gå utan några åtgärder på det här området.

Sedan ungefär ett och ett halvt år tillbaka har vi nu påtagliga problem när det gäller arbetsmarknadssituationen för de högskoleutbildade. Dessa problem tror jag kommer att bli värre t. ex. i slutet av nästa termin när antalet utexaminerade ytterligare ökar och det kommer att förvärras ytterligare hösten 1972 och våren 1973. Denna försämring av läget på arbetsmarknaden för de universitets- och högskoleutbildade kommer att ske ganska oberoende av den av alla önskade konjunkturuppgången i vårt land, helt enkelt därför att arbetslösheten för de här grupperna inte i första hand orsakas av en minskande efterfrågan utan av en starkt ökad examination av nya akademiker. Därför kan det enligt min mening heller inte vara tillräckligt att i det här sammanhanget hänvisa till generella arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det behövs speciella åtgärder eller, som man ibland brukar säga, selektiva åtgärder för den här gruppen.

Låt mig nämna att statistiska centralbyråns prognosinstitut har beräknat att antalet samhällsvetare, alltså personer med examen från de samhällsvetenskapliga fakulteterna – eller motsvarande, får jag väl säga, eftersom de samhällsvetenskapliga fakulteterna ju inte har funnits så

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

många är – kommer att öka från ca 14 000 i dag till 45 000 år 1975 och 76 000 år 1980. Av ökningen på drygt 30 000 personer med sådan här utbildning fram till 1975 kommer bara ungefär 20 000 att gå ut i förvärvslivet. Det betyder att ungefär 10 000 personer med samhällsvetenskaplig utbildning inte kommer att utnyttja sin utbildning i förvärvslivet. Var och en kan ju räkna ut vilka samhällskostnaderna är för 10 000 universitetsutbildade.

I den här situationen kan man naturligtvis tänka sig dels utbildningspolitiska åtgärder, dels arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De utbildningspolitiska åtgärderna har väl fått särskild aktualitet på senaste tiden, efter det att finansminister Sträng på TCO:s utbildningsdagar signalerade en ganska drastisk omläggning av politiken när det gällde den högre utbildningen. Jag vill i sammanhanget bara säga att jag tror att man måste allvarligt diskutera alternativ till ett system med spärrar över hela linjen. Ett sådant alternativ, som man kunde ta upp till en mera ingående diskussion, är de målinriktade yrkeskurser som statsrådet nämner i sitt svar, kurser som finns vid universiteten för närvarande och som kommer att bli fler, vilket är glädjande.

Jag hade en liten debatt med statsrådet Moberg, som jag nu ser i kammaren, i våras om dessa DYRK-kurser, som de kallades då, och jag efterlyste då en förstärkning av driftkostnadsanslagen för dessa kurser. Det gläder mig att en förstärkning i praktiken har kommit till stånd det här läsåret. Jag tror det är riktigt att gå ytterligare en bit på den vägen.

Samtidigt skulle jag vilja uttala en liten varning för att dessa kurser skulle kunna fungera som någon sorts "Sesam, öppna dig" inför arbetsmarknaden. Så fungerar de definitivt inte, dels därför att de i många fall har en otillräcklig yrkesanknytning, eftersom de bara i undantagsfall innefattar praktisk yrkestjänstgöring, dels därför att flertalet av de här kurserna har varit inriktade mot ganska små samhällssektorer. Kurser i t. ex. museiteknik och biståndsteknik har naturligtvis sitt värde, men de täcker en mycket liten arbetsmarknadssektor.

När det nu den här terminen ute på universiteten har skett en påtaglig nedgång av antalet studerande i de gamla ämnena vid de fria fakulteterna och det samtidigt skett en ganska stark ökning i de yrkesinriktade kurserna, så belyser det väl hur kortsiktiga och tillfälliga faktorer styr yrkesval och ämnesinriktning också för denna kategori av studerande. Det är väl i vissa mån en följd av den utvecklade yrkes- och studievägledningen, och jag tycker att det efter den här terminens erfarenheter finns ytterligare skäl att stryka under de krav om förstärkt studierådgivning som har framförts från olika håll. När det sedan gäller de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna vill jag återkomma till själva frågan i min interpellation: Vilka ytterligare konkreta åtgärder av arbetsmarknadsnatur planeras eller förbereds för dessa grupper?

Jag berörde i interpellationen praktikproblemet, alltså frågan om praktikförmedling och om praktikinslag i utbildningen. Jag nämnde därutöver frågan om någon sorts samhälleligt organiserad introduktions-tjänstgöring för nyutexaminerade akademiker.

Jag skulle vara glad om statsrådet Holmqvist ville ta upp dessa två punkter.

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är förvisso ett angeläget problem som herr Molin tagit upp i sin interpellation. Den allt högre arbetslösheten bland akademikergruppen är ett nytt inslag i arbetslöshetsproblematiken och tarvar därför speciell uppmärksamhet.

Herr Molin har åskådliggjort den explosionsartade utvecklingen inom universiteten under de senaste tio åren, framför allt då att examinationsfrekvensen tredubblats vid de fria fakulteterna. Samtidigt har många funnit att kontakterna med avnämarna, dvs. de som skall anställa de blivande akademikerna, har varit svagt utbyggda. Näringslivet, som nödtvunget kommer att bli den stora avnämaren, vet föga om utbildningen och har haft små möjligheter att påverka dess utformning. Informationen till gymnasisterna har varit skrämmande ensidig. Där har man enligt mitt sätt att se överbetonat de teoretiska studiernas värde. Arbetsmarknadsinformation har i stort sett saknats. PUKAS-reformen, som vi fick 1969, skulle ju bl. a. medverka till att styra in studenterna på mera arbetsmarknadsanpassade utbildningar. Enligt mitt sätt att se och enligt de rapporter som vi nu har om PUKAS' sätt att fungera under de första två åren har inte heller detta slagit in.

Det är alltså inte så konstigt att vi i dag har problem på arbetsmarknaden för akademikerna. Successivt har antalet arbetslösa och arbetssökande ökat, och så tycks trenden tyvärr bli för rätt lång tid framöver.

Vad kan vi göra som politiker? Det är naturligtvis en skillnad om vi tillhör regeringen eller oppositionen. Tillhör man regeringspartiet kan man föreslå åtgärder och sannolikt ha möjligheter att driva igenom dem. Som oppositionsman får man som herr Molin ställa en interpellation, varjämte man själv givetvis har möjlighet att lägga fram förslag.

Inrikesministern har fått överta denna fråga från statsrådet Moberg, och det ger kanske anledning till några reflexioner. Den första är: Har regeringen inte insett att den ökande arbetslösheten bland akademikerna -- såsom herr Molin påpekade -- till stor del är ett problem som inte beror på den lågkonjunktur som i dag drabbat hela samhället? Min andra reflexion är: Har inte regeringen insett att det framför allt behövs en förändring i universitetsutbildningens organisation och inriktning för att på sikt kunna lösa dessa problem? Det är glädjande att statsrådet Moberg sitter i kammaren och kanske kan ta upp dessa frågor. Slutligen, innebär det förhållandet att herr Holmqvist tagit över och besvarat interpellationen att det i fortsättningen är arbetsmarknadsmyndigheterna och inte utbildningsmyndigheterna som kan sägas ha huvudansvaret när det gäller universitetsstudiernas koppling med arbetslivet?

Jag vill alltså påstå att arbetslösheten bland akademikergrupperna kommer att breda ut sig mer och mer även om konjunkturen vänder. Vi har utbildat tusentals studenter i ett system som inte givit dem en utbildning som passar för arbetsmarknaden. Vidare har samhället dåligt sörjt för kontakterna mellan utbildningen och arbetsgivarsidan, vilket gör att näringslivet, som måste bli den stora mottagaren, inte visat något större intresse, framför allt därför att man anser att humanisternas och samhällsvetarnas utbildning inte riktigt passar för tjänst i näringslivet. Det finns också en brist hos näringslivets organisationer, framför allt genom

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

att man inte där legat på och informerat i större utsträckning om utbildningsexpansionen. Men faktum kvarstår. Hela universitetsutbildningen måste förändras. För att diskussionen härom skall bli meningsfull är det angeläget att den förs med utbildningsdepartementets ansvariga.

Herr Holmqvist har nu tagit upp de kortsiktiga frågorna, och tyvärr ger inte svaret mycket positivt på kort sikt. Beredskapsarbeten är självfallet bra, men vad händer sedan, när konjunkturerna vänder och vi successivt får en avtrappning? Man kan inte rimligtvis räkna med att flera är framåt sysselsätta akademiker i beredskapsarbeten. AMS-utbildning är naturligtvis också ett bra initiativ, men hur många har fått sysselsättning därigenom? Hur många har man kunnat bereda plats på arbetsmarknaden efter sex- eller sjuveckorskursen? Det är alldeles utmärkt att förmedlingspersonalen får undervisning och utbildning. Man kan bara fråga sig varför det inte har skett tidigare och varför åtminstone AMS har bromsat kraven från studenthäll och från SACO om fler akademikerförmedlare. Jag vet att det nu har kommit beslut om ytterligare akademikerförmedlare, men det är, som herr Molin sade, ganska speciella problem när det gäller att förmedla arbete åt exempelvis en filosofie magister jämfört med en specifikt utbildad yrkesarbetare. DYRK-kurserna är också ett mycket bra initiativ, men de har väl ännu inte slagit särskilt väl – herr Molin har också tagit upp de brister som här har rått.

Mer innehöll inte inrikesministerns svar. Men eftersom problemen för denna grupp blir allt svårare bör det väl finnas fler åtgärder planerade från regeringen.

Låt mig nämna ytterligare några siffror.

Man räknar med ca 50 000 examinerade från de fria fakulteterna under tiden 1971–1975. Av dessa lär, optimistiskt räknat, stat och kommun kunna anställa 17 000–18 000. De prognoserna gjordes innan kommunerna i höst drog åt ytterligare för att spara pengar. Resten, dvs. mer än 30 000 studenter, måste – om man nu får tro SCB:s prognoser – söka sig ut till näringslivet. Där finns i dag ca 11 000 människor med motsvarande bakgrund. Det skulle alltså behövas en fyrdubbling av den gruppen fram till 1975 för att man skall klara situationen utan arbetslöshet eller motsvarande problem. Är det någon som tror att det kan gå? Jag gör det inte. När dessutom majoriteten av dessa utbildade har en utbildning som egentligen inte passar för mycket annat än läraryrket är det ytterligare problematiskt.

Vad kan man då göra? Naturligtvis måste hela utbildningspolitiken förändras.

Man måste avskaffa PUKAS och låta studenterna välja mellan direkt yrkesinriktade linjer utanför lärarbanan, alltså linjer som i större utsträckning ger vederbörande möjlighet att få ett jobb i näringslivet.

En vettig information måste lämnas till gymnasisterna om framtidens arbetsmarknad. Där kan arbetsmarknadsmyndigheterna och herr Holmqvist göra en hel del. Framför allt kan de städa undan alla tidigare ovederhäftiga informationsbroschyrer, där AMS bl. a. var inblandad. Jag behöver bara nämna ett exempel, den lilla skriften Tankeställaren, som AMS medverkade i för knappt ett år sedan och som kanske är ett rekord i sitt slag i ovederhäftighet.

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

Direkt kontakt måste etableras mellan universiteten och avnämarna. Bygg gärna upp något slags universitetens näringslivskontor, där utbyte av tankar och synpunkter samt information mellan parterna kan äga rum. Varför inte större deltagande i undervisningen från både näringslivets och den offentliga sektorns experter? Där brister otroligt mycket i dag, och det är en av huvudanledningarna till att vi har detta problem.

Herr Molin berörde utbyggd studie- och yrkesvägledning vid de högre utbildningsanstalterna. Detta förutsattes vid PUKAS-reformens genomförande, men hittills har litet skett – framför allt när det gäller yrkesvägledningen.

Slutligen måste självfallet en utökning äga rum av arbetsförmedlingarnas resurser när det gäller att förmedla jobb åt denna grupp, som ju är väldigt speciell.

Herr talman! Denna problematik är svår. I grunden är det självfallet positivt att allt fler individer ur varje årskull går till högre studier, men en given förutsättning är då att vederbörande, liksom samhället, får valuta för den investering som görs. Mycket i en lång teoretisk utbildning är bortkastat och meningslöst om inte resultatet kan bli ett jobb som i rimlig utsträckning svarar mot utbildningens inriktning.

Många säger i dag, att nu får akademikern gå till verkstadsgolvet. Det kan knappast ligga mycket verklighetsanknytning i sådana tankegångar. Det är väl riktigt att akademikerna får flytta ned sina anspråk, framför allt när det gäller den första anställningen, men det kan knappast vara en vettig politik att först läsa eller, för att använda herr Strängs ord, träla och träla med teoretiska ämnen i 15, 16, 17 år för att sedan omskolas till verkstadsarbetare. En sådan ordning tror jag att varken verkstadsindustrin eller de enskilda akademikerna vinner på.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag hoppas att herr talmannen och kammarledamöterna håller mig räkning för om jag inte går in och svarar på herr Wijkmans frågor. Han har kritiserat mitt svar, men jag kunde verkligen inte veta vad han gick i för tankar, särskilt som han inte har ställt någon fråga. Det är helt omöjligt för mig att ge ett svar som skall fylla anspråken hos den som inte har uttalat någon fråga men som väl ger sig in på att anföra en del nya ting, som inte har funnits med i interpellantens frågeställning. Därför skall jag väl gå förbi hans frågor.

Herr Wijkman gör emellertid gällande att man inte har tillgodosett de krav som har förts fram av SACO på att vi skulle ha en särskild organisation med speciella tjänstemän som skulle bevaka akademikernas arbetsmarknad. Det är egentligen en helt annan fråga än den aktuella, och jag är inte säker på att vi behöver fördjupa oss så mycket i den. Det finns ju många andra grupper som säger att arbetsförmedlingarna bör organisera sin verksamhet så, att det finns speciella tjänstemän som kan handlägga deras intressen. I universitetsstäderna har vi kunnat tillgodose sådana önskemål i viss mån. I den allmänna arbetsförmedlingens organisation har vi däremot inte för avsikt att arbeta på det sättet att det skall avdelas särskilda tjänstemän för handläggning just av den här gruppens intressen.

Det arbetslöshetsproblem som vi har i dag är större än det var i fjor; vi

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

har nästan dubbelt så många arbetslösa nu, och ur den synpunkten kan det sägas att vi verkligen bör observera det tillstånd som råder. Men fortfarande är akademikerna gynnade i det avseendet att de har lägre arbetslöshet än de andra, som har kortare utbildning. I fjor gjordes det en grundlig undersökning bland de 30 000 som då var arbetslösa, och det visade sig att det var 200 av dem som hade akademisk examen. Man kan tycka att det var för mycket, men i ett samhälle, där det är rörlighet och förändringar, kommer vi aldrig ifrån att det blir vissa människor som inte omedelbart kan få en ny sysselsättning.

Det skall utan vidare erkännas att förmodligen kommer den undersökning som har gjorts i höst och som nu bearbetas att visa att akademikerna befinner sig i ett sämre läge i dag, att det är fler arbetslösa. Vi har uppgifter som tyder på att det skulle röra sig om ungefär 1 300 personer med akademisk utbildning eller högskoleutbildning som var utan sysselsättning i mitten av oktober månad. Lägg dock märke till att 1 100 av dem är nyexaminerade som nu har gått ut i arbetslivet och frågat efter en uppgift! De undersökningar som görs tycks också ge vid handen att flertalet akademiker som är arbetslösa har varit det under relativt kort tid och således har utsikter att kunna vinna en anställning.

Jag känner väl till att SACO har lagt fram ett särskilt arbetsmarknadsprogram; jag tror att jag var den förste som fick del av det när det offentliggjordes, då SACO-ledningen kom upp till departementet och presenterade sitt program. Jag har respekt för det, men där saknas ändå mycket av konkreta anvisningar om hur vi skall gå fram. Och det är ett faktum -- kritiken gäller främst akademikerna men den kan också i viss mån gälla tjänstemannarörelsen i övrigt -- att man inte med samma intresse som inom LO-förbunden har diskuterat frågan om beredskapsarbetena och gett anvisningar om hur de skulle kunna utformas. Vi är på väg, och det har där gjorts stora insatser, speciellt för att vi skulle kunna ta oss an ungdomen. Alla vet att det inte kan vara en så bra start i livet att stå arbetslös, och därför är vi intresserade av att de unga människorna verkligen skall få tillfälle att så fort som möjligt komma ut i arbetslivet. Det har gjorts stora ansträngningar från arbetsmarknadsverkets sida. Jag har här redovisat en del av dessa, och jag har även kunnat peka på att de har lett till vissa positiva resultat.

Med detta har jag kanske givit svar på de frågor som ställts. Det som har med vårt utbildningssystem att skaffa skall jag gå förbi. Jag har en känsla av att 1965, när de stora dragen i vår framtida utbildning diskuterades, gjorde inte folkpartiet några speciella förbehåll i fråga om de olika utbildningslinjerna. Jag tror inte att folkpartiet då gjorde några invändningar i fråga om tillträde till de fria fakulteterna. Men om det skall bli en debatt på det planet är det bäst att man formulerar om frågan så att den kan passa för min kollega Moberg att gå in i diskussionen, för det har jag självfallet inte möjligheter att göra.

Det är inte av några taktiska skäl som jag har fått svara på den här interpellationen; det är helt enkelt nödvändigt att vi följer den existerande planen för ärendefördelning mellan de olika departementen.

Frågeställningen har, som vi uppfattat den, nu gällt arbetsmarknads-situationen för akademikerna. Jag har givit svaret att vi är uppmärksam-

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

ma på dessa förhållanden och att mycket har satts i gång. Det utesluter naturligtvis inte att vi bör vara beredda att kunna pröva ytterligare uppslag som kan komma i fråga för att ge meningsfull sysselsättning för dem som är arbetslösa, och naturligtvis även för akademikerna i detta sammanhang.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Inrikesministern nämnde siffran 1 300 för antalet arbetslösa akademiker, och han sade att därav var 1 100 nyutexaminerade. Jag har också fått den siffran. Då bör tilläggas att därutöver hade 378 anmält sig hos arbetsförmedlingen men sagt att de skulle avlägga examen inom kort och alltså inte omedelbart stod till arbetsmarknadens förfogande. Ytterligare 320 hade sagt att de var färdiga med den examen som behövdes för att de skulle gå ut i arbetslivet, men de höll på att läsa vidare för att ta ytterligare betyg och kunde därför inte genast börja arbeta.

När man tar upp sådana här siffror över antalet arbetslösa på detta område måste därtill läggas att det obestridligen förhåller sig så att ett antal personer som har tagit grundexamen läser vidare – antas som doktorander i en hel del fall – som inte skulle ha gjort det om arbetsmarknadssituationen hade sett annorlunda ut.

Det behöver inte uppfattas som något väsentligt fel, men det är alltså ett tillägg som man skall göra till dessa siffror.

Sedan sade inrikesministern att akademikerna i detta avseende var en gynnad grupp. Det sägs också i svaret att välutbildade personer har en gynnsammare position på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis riktigt när det gäller de akademiker som har en anställning. Men om det gäller de akademiker som i dag utexamineras och i fortsättningen kommer att utexamineras är jag mycket mera tveksam inför. Det kan ju förhålla sig så att de sysselsättningsvårigheter som vi har märkt i år och förra året i huvudsak beror på den starkt stegrade utexaminationen. Då kommer ju dessa problem att kvarstå och kunna förvärras också i ett bättre konjunkturläge. I så fall är det ju inte säkert att de som utexamineras och ännu inte har fått någon anställning är gynnade jämfört med andra arbetslösa som kommer direkt från skolan och inte kan få arbete. I den meningen tror jag inte att akademikerna är gynnade. När det gäller dem som redan har vunnit en anställning, så har de ju i allmänhet en säkrare ställning än flertalet andra arbetstagare. De är gynnade -- det är riktigt.

Men hela detta resonemang är naturligtvis till rätt liten hjälp ändå för den enskilde arbetslöse som ställs inför den här situationen, och det är ju då man skulle ha önskat sig mera av konkreta förslag på vad regeringen tänker göra. Inrikesministern säger att tjänstemannarörelsen har släpat efter i sin uppmärksamhet på de här problemen. Det är möjligt att det är så historiskt – jag kan inte bedöma det – men att tjänstemannarörelsen i dag har sin uppmärksamhet starkt riktad på arbetsmarknadsproblemen för tjänstemännen och för de högutbildade är väl obestridligt.

Vad jag efterlyste var alltså några synpunkter på vad man i fortsättningen konkret kan göra, om den här situationen förvärras. Jag har tagit upp en enda sak i min interpellation. Det är praktikproblemet –

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

således om man kan stoppa in mera praktik inom den nuvarande utbildningen, inom de yrkesinriktade kurserna, eller om man skall göra det under ferietid. Jag tänker då på en praktik som är organiserad av samhällseliga organ och som gäller alla studerande. Jag tror att där kan man faktiskt göra en hel del konkret.

En annan sak som jag skulle kunna nämna är en systematisk inventering av sysselsättningstillfällena på den privata sektorn. Jag tror att om arbetsmarknadsstyrelsen och de olika arbetsgivarorganisationerna tillsammans inventerade de sysselsättningstillfällen som finns för personer av det här slaget, så skulle man kunna vinna en del. Men jag vill gärna säga att jag inte tror att man därigenom helt kan eliminera de problem som vi har framför oss på det här området, och jag vågar göra den spådomen att den debatt som vi har fört här i dag kommer tillbaka och svårigheterna för de här grupperna kommer att kvarstå eller kanske rent av förvärras.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag förstod faktiskt inte de första meningarna i inrikesministerns andra inlägg. Han säger att han har ingen anledning att gå in på vad jag har sagt och vad jag har frågat om. Jag har inte ställt så mycket frågor. Jag har gjort vissa konstateranden utifrån mina utgångspunkter och utifrån mina erfarenheter, och jag har ansett den här frågan så väsentlig att jag ville gå in i debatten och tillföra den vissa ytterligare förslag, bl. a. därför att jag tycker att det svar som herr Holmqvist gav angående de ytterligare – jag understryker det – åtgärder som herr Molin hade efterfrågat var relativt torftigt och innehållslöst.

De här frågorna kvarstår självfallet. Det är ingenting nytt som har kommit fram i mitt inlägg – det var inga nya siffror. Om det var nya siffror, så är det i sådana fall ganska betänkligt. Efter vad jag förstår måste alla de här statistiska uträkningarna och de här rapporterna som finns – från SCB, AMS, SACO, SFS osv. – vara klara fakta och siffror även för regeringsrepresentanterna.

Jag vill bara på några punkter göra ytterligare kommentarer.

Jag sade att man på informationssidan kunde göra väldigt mycket. Man kunde få till stånd bättre kontakter mellan utbildningsmyndigheterna, mellan universiteten och avnämningarrepresentanterna. Det är ett konkret förslag som det vore intressant att höra inrikesministern kommentera. Man kan förbättra informationen – där arbetsmarknadsmyndigheterna har en del av ansvaret – i skolorna, till gymnasisterna, om framtidens arbetsmarknad. Jag har den här lilla broschyren Tankeställaren i min bänk, och jag skall senare gärna citera ur den för inrikesministern. Den är otroligt ovederhäftig och onyanserad och tar lättvindigt på de här problemen, där alltså unga människor i 17–18-årsåldern står inför avgörande val när det gäller den egna framtiden. Det är på det området som jag tror att man kan förbättra och förändra inriktningen. Jag tror vidare att yrkesvägledningsresurserna kan förstärkas avsevärt. Därmed skulle vi kunna få en lindring av problemen.

Jag har också tagit upp frågan om akademikerförmedlarna. Där är det inte fråga om att särbehandla eller icke särbehandla en grupp, men vid samtal med länsarbetsdirektörer och representanter för arbetsmarknads-

styrelsen har det vid flera tillfällen framkommit att det behövs speciella kvalifikationer hos de tjänstemän i verket som skall handlägga akademikerfrågorna. När det t. ex. gäller en humanist med lång teoretisk utbildning bakom sig, som inte har kommit in på lärarhögskolan eller var han nu i första hand velat komma in -- så är det ganska komplicerat att i dagens situation få ut honom på arbetsmarknaden. Såvitt jag vet har det under ett par års tid funnits sju akademikerförmedlare. Från studenthåll har man krävt flera. Vad jag frågade var: Varför har inte denna ytterligare förstärkning av resurserna på området gjorts tidigare? Det har ju förts diskussioner om det under det sista halvåret, men först under de senaste veckorna har jag från arbetsmarknadsmyndigheterna fått information om att det kommer att ske en förstärkning. Det är möjligt att jag är felunderrättad där, och i så fall är det ännu värre. Då finns det fortfarande bara sju personer som på heltid skall sysselsätta sig med dessa frågor.

De som i dag är arbetslösa och som tillhör akademikergruppen har det svårt - även om akademikerna utgör en privilegierad grupp, för att använda inrikesministerns ord. När jag t. ex. häromdagen var i Uppsala fann jag att 30 procent av de arbetslösa där som uppbar kontantunderstöd av kommunen var akademiker. Det utgjorde ett knappt hundratal, men det var ändå 30 procent av de arbetslösa i Uppsala. Det säger en hel del. Om man går till andra städer, framför allt till universitetsorterna, får man antagligen motsvarande bild.

När det sedan gäller hur stort antalet arbetslösa akademiker är totalt sett, så finns det olika uppgifter. Inrikesministern anförde en siffra, och jag har själv en annan, som AMS gav i början på juli. Den uppgiften har emellertid av några märkliga omständigheter aldrig figurerat i den offentliga debatten. Senare har AMS presenterat helt andra och lägre siffror. Den första uppgiften visade på totalt drygt 3 000 arbetssökande med högskoleutbildning bakom sig. Av dem uppgick de arbetslösa redan då till 1 200, och jag vet att utvecklingen under hösten har varit starkt negativ. Om totala antalet arbetssökande nu är 2 000, 3 000 eller 4 000 och om de läser vidare i hopp om att sju, åtta eller nio betyg skall ge dem en bättre chans nästa år, eller om det är människor som tar tillfälliga jobb, är ganska ointressant. Det är ett långsiktigt problem, som inte är beroende av konjunkturen. Det är framför allt den saken jag har velat poängtera i denna debatt, och jag hade där också hoppats att få några kommentarer från inrikesministern.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Låt mig först säga till herr Molin att även jag vet att det finns ett antal akademiker som säger: Jag skall först göra min examen färdig; sedan står jag till arbetsmarknadens förfogande. Men nu har vi ju vissa regler för hur denna räkning skall göras, och där är det förutsatt att vederbörande skall vara beredd att ta ett arbete. I annat fall kan han i det ögonblicket inte räknas som arbetslös. Vi gör sådana räkningar varje månad, och när någon är färdig med sin examen och redo att gå ut i arbetslivet kan han anmäla sig som arbetssökande. Vi har ju räkna in sådana studerande, som inte är färdiga med sin examen.

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

Sedan är det mycket svårt att avgöra hur många det kan vara som föredrar att fortsätta sin utbildning framför att gå ut i arbetslivet. Den frågan kan vi aldrig få något riktigt svar på. Där kommer alltid läget ute på arbetsmarknaden att vara utslagsgivande. Av tidigare erfarenheter vet vi, att när vi har haft en högkonjunktur med brist på arbetskraft med viss utbildning, t. ex. tekniker och andra, så har en del människor frestats att avbryta sina studier därför att de har fått så bra anställningar och så bra löner att de har låtit detta gå före en fortsättning av utbildningen. Det är självklart att förhållandena då kan växla när vi kommer i en situation, där man inte har lika lätt att finna ett arbete utan det tvärtom är svårt. Då är det naturligt om vederbörande i sina överväganden stannar för att fortsätta studierna för att meritera sig ytterligare, men den saken kommer vi aldrig att kunna få någon verklig klarhet i. Naturligtvis har det funnits personer som har resonerat på det sättet.

När det gäller gymnasieskolan har vi däremot gjort medvetna ansträngningar för att få en del ungdomar att fortsätta studierna och bättra på sin utbildning. Det har funnits 5 200 extra platser, och glädjande nog har de också kunnat tas i anspråk. På det sättet har vi fått en del unga människor som annars skulle ha gått arbetslösa att engagera sig i en fortsatt och för deras vidkommande nyttig utbildning.

Vi kommer säkerligen att relativt snart få konstatera att det inte är svårt för människor som har utbildning att skaffa sig arbete. Vårt problem kommer att vara att få ned arbetslöshetssiffrorna för den rest som blir kvar, dvs. personer som av olika anledningar icke har fått eller avstått från att skaffa sig en utbildning. Det är ett faktum att utbildning i vårt samhälle är ett väldigt plus. Jag bara noterar det — därmed har jag inte sagt att vi skall förringa betydelsen av att arbetsmarknadsverket gör och måste göra insatser på detta område för att tillgodose också de anspråk som akademikerna har. Jag är helt övertygad om att de ansträngningar som görs både när det gäller att vidga kretsen av praktiktjänster och när det gäller de kurser som inlett på en rad områden är uttryck för ett positivt intresse från AMS:s sida.

Jag skall inte gå in på informationsfrågorna. Jag behöver väl inte erinra om att riksdagen i våras fattade beslut om en helt ny organisation för yrkesvägledningen just på gymnasiestadiet, och i den mån det där har funnits brister skall vi väl kunna komma till rätta med dem. Syftet har varit att förbättra möjligheterna till en sådan information på ett tidigt stadium. Vi är säkert alla överens om att det är för sent att informera om arbetsmarknadsförhållandena när människor redan är utbildade; det gäller ju att lämna informationen på ett så tidigt stadium som möjligt.

Herr talman! Jag har inte mer att tillägga.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag är ledsn att behöva komma tillbaka i ännu en replik. Jag reagerade mot att inrikesministern sade att vi inte skall förstora det här problemet. Jag tror inte att jag på något sätt har förstorat problemet. Jag tror att man redan i dag skulle kunna ta fram uppgifter om det antal personer som nu är kvar vid universiteten men som för fem år sedan, om de då hade haft motsvarande utbildningsmängd,

skulle ha valt att gå ut på arbetsmarknaden. När jag nämnde hur många som läser vidare men som nu i oktober varit och registrerat sig på arbetsförmedlingarna, så var det därför att jag tror att den siffran är i hög grad realistisk och därför att inrikesministern själv nämnde en siffra. För en student som tar sin examen i maj och som söker arbete fram till mitten av september men inte under den tiden lyckas få någon sysselsättning är det ganska naturligt att välja att studera ytterligare ett ämne eller läsa vidare i ett ämne som han studerat framför att gå helt utan sysselsättning. Det är också naturligt att han vill fullfölja den del av sina studier som han påbörjade i september därför att han inte hade någon sysselsättning och att han därför inte omedelbart kan stå till arbetsmarknadens förfogande. Men det avgörande är då att han valt att läsa vidare och bedriver studier som inte nödvändigtvis är adekvata för det yrke som han hade tänkt sig.

Jag är benägen att tro att detta även kvantitativt sett är ett stort problem och ett problem som kommer att bli ännu större i framtiden.

Inrikesministern säger att de utbildade ändå alltid kommer att få arbete och att problemet kommer att vara de grupper som inte har någon utbildning. Man kan naturligtvis säga att det för dem som har akademisk utbildning personligen kan vara tillfredsställande att bli ostförsäljare eller tidningsbud och där alltså tränga ut andra ungdomar. Men det är ganska konstigt om man ur samhällsekonomisk synpunkt känner sig tillfreds med att personer som under tre, fyra eller rent av fem år fått en dyr universitetsutbildning blir tidningsbud eller ostförsäljare. Jag tror fortfarande att det finns behov av mer konkreta åtgärder på den arbetsmarknadspolitiska sidan.

Nu sade inrikesministern i sitt senaste inlägg att han räknade med att sådana uppslag som förts fram av herr Wijkman och mig i debatten skall kunna tas upp av arbetsmarknadsmyndigheterna. Jag hoppas i så fall att denna debatt skall ha haft åtminstone den nytta med sig.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Också jag ber om ursäkt för att jag kommer med ytterligare en replik. Jag vill peka på en konferens som AMS för någon månad sedan anordnade i samarbete med statens ungdomsråd och där man tog upp hela ungdomsarbetslösheten. Från AMS:s sida visades ett mycket stort intresse för att få höra de olika ungdomsorganisationernas synpunkter på vilka åtgärder som borde vidtas, på både kort och lång sikt, i syfte att minska arbetslösheten bland de unga människorna. Vid denna konferens stod framför allt de ungdomar som har dålig utbildning i centrum. Det kanske vore idé att ha en motsvarande konferens med studentorganisationerna. Alldeles uppenbart är att här finns en mängd uppslag och tankegångar som höga vederbörande kanske inte har uppmärksammat. Syftet med denna diskussion måste ju vara att få fram olika förslag utöver dem som statsrådet Holmqvist här kommit med.

Jag vill till slut ta upp en annan sak. Statsrådet har nogsamnt undvikit att över huvud taget kommentera den här utvecklingstrenden. Herr Molin berörde utvecklingen när det gäller antalet samhällsvetare under 1970-talet. Jag nämnde att ungefär 50 000 människor kommer att vara

Tisdagen den
23 november 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
för universitets- och
högskoleutbildade*

utbildade vid de fria fakulteterna fram till 1975, varav maximalt 20 000 kan få anställning inom den offentliga sektorn. Jag frågar på den punkten vilka förslag till lösningar inrikesministern som ansvarig för arbetsmarknadspolitiken här i landet har för att föra ut dessa människor på arbetsmarknaden.

Jag tror att det ligger mycket i vad herr Holmqvist säger om att de människor som har en god utbildning på sikt kommer att få jobb. Vi har i detta land inte en så hög akademikerstäthet som i t. ex. USA, och arbetsmarknaden kommer säkerligen att kunna suga upp akademikerna. Men härför krävs åtgärder, ty i dag vet inte avnämarna, framför allt näringslivet, vad dessa ungdomar kan. Detta är givetvis ett utbildningspolitiskt problem, men det måste också vara ett arbetsmarknadspolitiskt problem. Det är dessa ytterligare, mer långsiktiga åtgärder som jag hade väntat mig att få kommenterade i denna debatt.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det kan vara ganska välgörande att två representanter för borgerliga partier så starkt understryker betydelsen av att styra åtgärderna för att söka lösa sysselsättningsproblemen. När ni är ute och talar politiskt sätter ni er förhoppning till att vi skall sänka arbetsgivaravgiften eller tillfälligt reducera momsens. Jag tycker att denna debatt är välgörande därför att den för oss in i den centrala frågeställningen om vilka åtgärder vi bör vidta för att på olika sektorer komma till rätta med arbetslösheten. Jag noterar detta intresse som ett understrykande av värdet av åtgärder som är inriktade på att så fort som möjligt skapa sysselsättning på olika sektorer.

Herr Wijkman får förlåta mig om jag inte är beredd att gå in i en längre diskussion med honom. Mycket av det han tagit upp anser jag i stället höra hemma i en interpellationsdebatt med min kollega Moberg, och det kan kanske vara lämpligt att vid ett annat tillfälle diskutera dessa saker.

Jag beklagar att herr Wijkman har den synen på dessa frågor som framkom när han berörde den överläggning om ungdomsarbetslösheten till vilken arbetsmarknadsstyrelsen kallat representanter för ungdomsorganisationerna. Herr Wijkman tycktes inte kunna tänka sig möjligheten av att akademikerna tillhör denna grupp av unga människor, utan det skulle behöva anordnas en särskild konferens för dem. Jag anser att det hade varit mycket lämpligt om herr Wijkman tagit det tillfället i akt att tala för just denna grupp. Jag vet att man i varje fall inte inom SSU ser det så, att akademikernas situation skulle ligga utanför det som var aktuellt i detta sammanhang. Men jag kanske inte har anledning att i övrigt kommentera den frågan.

Jag har fått stöd av herr Wijkman när det gäller mitt antagande, att det kommer att bli lättare än nu även för dem som har psykologutbildning att gå ut i arbetslivet så småningom. Jag är helt övertygad om att vår arbetsmarknad kommer att erbjuda dem nya arbetsuppgifter. Med det intresse som nu visats för miljön och då det gäller lösa en hel rad problem i arbetslivet tror jag att vi där kan räkna med ett rekryteringsbehov. Det är väl bara att hoppas att detta skall komma till uttryck så fort som möjligt. Jag är säker på att många av dessa personer kan göra väldigt

nyttiga insatser och naturligtvis bör ut i arbetslivet så snart som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 131

Tisdagen den
23 november 1971

*Om ökad upp-
rustning av äldre
bostäder*

§ 5 Om ökad upprustning av äldre bostäder

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Torwalds* (c) den 19 oktober framställda interpellation, nr 175, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att snabbt åstadkomma en ökad upprustning av äldre omoderna bostäder.

Jag är ense med interpellanten om att det behövs kraftfulla insatser från samhällets sida för att äldre omoderna bostäder skall bli moderniserade inom rimlig tid. Jag delar också uppfattningen att det i rådande arbetskraftssituation är angeläget att moderniseringsverksamheten får ökad omfattning.

Saneringsutredningen lade fram sitt huvudbetänkande i oktober i år. Det innehåller en rad förslag i syfte att stimulera saneringsverksamheten. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Remisstiden går ut den 1 februari 1972. Saneringsutredningens förslag, som måste betraktas som långsiktiga, kan alltså inte läggas till grund för åtgärder i syfte att snabbt påverka det nuvarande sysselsättningsläget.

Jag vill emellertid betona att nuvarande ordning för finansiering av ombyggnader och förbättringar inte utgör hinder för en ökning av moderniseringsverksamheten. I den mån verksamheten finansieras med statliga lån är den sedan något år tillbaka i väsentliga avseenden jämställd med nybyggnadsverksamheten på den allmänna kreditmarknaden.

Vid 1970 års riksdag beslöts att bostadslån till förbättring av flerfamiljshus (upprustning) skall kunna ges i form av annuitetslån. Till ombyggnad för varaktigt ändamål kan paritetslån lämnas.

Av årets ramar för statliga bostadslån till ombyggnad, 170 miljoner kronor, och räntefria förbättringslån, 100 miljoner kronor, hade den 1 oktober tagits i anspråk endast 74 respektive 64 miljoner kronor. Här finns alltså utrymme för en betydande expansion.

Anledningen till att ramarna inte har utnyttjats i större omfattning än som skett hittills kan förmodas vara att det inte har funnits tillräckligt många färdigprojekterade objekt som kunnat sättas i gång. Vidare kan evakueringsproblem ha medfört viss tröghet.

I anslutning härtill kan jag upplysa att bostadsstyrelsen sedan förra året begär att kommuner med betydande saneringsbehov skall upprätta bostadssaneringsprogram inom ramen för de årliga kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. Härigenom har kommunen fått en form för att aktivera saneringsverksamhet och ett bättre underlag för förmedling av statliga lån bl. a. till ombyggnad och förbättring. Bostadssaneringsprogrammet kommer att kunna fungera som grundval också för projektering och evakuering.

Med hänsyn till de omständigheter som jag nu har pekat på anser jag

*Om ökad upp-
rustning av äldre
bostäder*

det inte påkallat att vidta ytterligare särskilda åtgärder för att stimulera moderniseringsverksamheten, innan denna fråga kan prövas i hela sin vidd på grundval av saneringsutredningens betänkande.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Först ber jag att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Svaret är på det hela taget mycket positivt hållet, men dess värre utmynnar det inte i några löften om ökade insatser från statsrådets sida.

Den 19 oktober redovisade arbetsförmedlingarna att det fanns drygt 10 000 arbetslösa byggnadsarbetare i landet, och i glesbygdslän sådana som Värmland, Kopparberg och Västernorrland var vid samma tillfälle 484, 328 respektive 363 byggnadsarbetare arbetslösa. Av dagens uppgifter om arbetslösheten att döma torde antalet arbetslösa byggnadsarbetare ha ökat ytterligare, särskilt i de s. k. skogslänen. Av viss lokal statistik framgår att det är sannolikt att närmare hälften av dessa arbetslösa byggnadsarbetare är äldre än 50 år, något som innebär att de torde representera en mycket stor yrkesskicklighet. Sådant yrkesskicklighet är av största värde vid sanering av äldre bostadslägenheter, eftersom man vid detta arbete måste känna till äldre tiders byggnadsskick och ha förmåga att själv fundera ut lösningar av sådana problem som man alltid brukar stöta på när man börjar riva i gamla kåkar.

Vi vet också av tillgänglig statistik att det största antalet bostäder som är i behov av upprustning finns i glesbygderna och i mindre tätorter. Saneringsutredningen redovisar t. ex. att 411 000 sådana bostäder finns i nyssnämnda delar av landet. Det innebär att ungefär 60 procent av det totala antalet saneringsmogna bostäder är belägna i glesbygden och inom de mindre tätorterna. Det finns givetvis många omoderna bostäder även i övriga delar av landet, men andelen omoderna bostäder är av naturliga skäl lägre i de expansiva större tätorterna.

Utredningen redovisar också att 66 procent av det totala antalet planeringsmogna bostäder utgörs av småhus. Och det torde knappast vara en alltför djärv gissning om man hävdar att det stora flertalet av dessa äldre fastigheter bebos av relativt gamla familjer, som uppförde sina hus någon gång på 1920- eller 1930-talet.

Mot denna bakgrund är det minst sagt förvånande att förbättringslänen -- som är speciellt avsedda för äldre småhusägare -- utnyttjas i så ringa omfattning som verkligen är fallet. Under senare år har man beviljat i runt tal 13 000 lån per år, men det är samtidigt sannolikt att närmare 200 000 småhus bebos av personer som enligt bestämmelserna skulle vara berättigade till förbättringslån. Mycket tyder alltså på att äldre småhusägare finner länen oförmånliga eller att det är svårt att komma i åtnjutande av dem -- det må sedan bero på att länsbostadsnämnderna ställer alltför långtgående krav eller på något annat.

I svaret säger inrikesministern beträffande saneringsverksamheten: "I den mån verksamheten finansieras med statliga lån är den sedan något år tillbaka i väsentliga avseenden jämställd med nybyggnadsverksamheten på den allmänna kreditmarknaden."

Dess värre är det nog ändå så att fastighetsägarna inte är ense med

statsrådet om detta. Inrikesministern vidgår själv i svaret att man under 1971 inte på långa vägar kommer att utnyttja årets ramar för ombyggnads- respektive förbättringslån. Och förklaringen till detta ligger nog främst i lånevillkor och andra bestämmelser som reglerar saneringsverksamheten.

Det synes emellertid mot bakgrund av rådande arbetslöshet för byggnadsarbetare och behovet av upprustning av saneringsmogna äldre fastigheter vara både lämpligt och angeläget att på allt sätt med olika åtgärder söka främja en förbättring av de äldre bostäderna. Detta borde kunna ske på det sättet att man dels uppmanar kommunerna till större aktivitet på området, dels underlättar långivningen genom att reducera kravet på säkerhet för lånen – och dels kanske ökar kretsen av låneberättigade genom att sänka nuvarande åldersgräns på 60 år med 5–10 år. Sistnämnda åtgärd synes speciellt lämplig, eftersom många låginkomsttagare i åldersgruppen 50–60 år då skulle få möjlighet att med egna arbetsinsatser reducera totalkostnaderna för den upprustning som de med nu gällande låneregler inte anser sig kunna finansiera.

Jag är väl medveten om att saneringsutredningens betänkande innehåller en hel del förslag som kommer att främja saneringsverksamheten, men det torde dröja minst ett år innan beslut hinner fattas av riksdagen och träda i tillämpning. Inrikesministern är uppenbarligen av samma uppfattning.

Det är emellertid inte minst ur arbetsmarknadssynpunkt ytterst angeläget att snabbt få till stånd en ökning av saneringsverksamheten. Det torde vara uppenbart för envar att småhusägarna är den grupp, som snabbast skulle reagera för tillfälliga åtgärder för att få i gång en sådan verksamhet.

Fru talman! Tillåt mig avslutningsvis göra ännu ett citat ur inrikesministerns svar:

”Av årets ramar för statliga bostadslån till ombyggnad, 170 miljoner kronor, och räntefria förbättringslån, 100 miljoner kronor, hade den 1 oktober tagits i anspråk endast 74 respektive 64 miljoner kronor. Här finns alltså utrymme för en betydande expansion.”

Ja, det kan man verkligen hålla med om. När endast ett kvartal återstår av året är långt mer än hälften av låneramen för statliga bostadslån outnyttjad och drygt en tredjedel av ramen för förbättringslån, detta i en situation då det vore önskvärt med kraftigt utökad saneringsverksamhet. Trots detta slutar inrikesministern med att säga att han anser ”det inte påkallat att vidta ytterligare särskilda åtgärder för att stimulera moderniseringsverksamheten”, ett minst sagt uppseendeväckande ställningstagande.

Jag har i mitt anförande angett några åtgärder, som skulle kunna stimulera saneringsverksamheten, och vill därför ånyo upprepa min fråga i interpellationen:

Är inrikesministern – mot bakgrund av vad jag redovisat – beredd att vidta de åtgärder som behövs för att snabbt få till stånd en ökad upprustning av omoderna bostäder?

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Tisdagen den
23 november 1971

*Om ökad upp-
rustning av äldre
bostäder*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag är angelägen att i debatten understryka, att det sker en mycket betydande upprustning av byggnader i form av beredskapsarbeten. Det gäller då framför allt byggnader med ett kulturhistoriskt värde. På Gotland och även på många andra håll i landet har man fått i gång en byggnadsverksamhet, som har till syfte att ta vara på byggnader med kulturhistoriskt värde. Det är ett exempel på att AMS på olika vägar har gått in för att söka åstadkomma mer sysselsättning för byggnadsarbetarna.

Jag kan också nämna att arbetsmarknadsstyrelsen för närvarande har en arbetsledarkurs just med inriktning på ombyggnad och restaurering med hänsyn till att vi av naturliga skäl - som saneringsutredningen har framhållit men som också framkommit i debatten här - framdeles måste ägna uppmärksamhet åt denna fråga.

Jag vill också peka på de speciella förbättringslån, som är avsedda för äldre personer med folkpension, för handikappade och för vissa andra befolkningsgrupper som lever under mera särpräglade förhållanden. Vi har under en följd av år haft en betydande verksamhet på detta område. Många tiotusental äldre människor har genom dessa lån fått sin gamla bostad upprustad så att de kan bo kvar. Det har blivit en viss avmattning i den verksamheten. Om detta skall tolkas så att man inte ute i kommunerna har samma intresse som förut för verksamheten eller att en väsentlig del av behovet nu har täckts vågar jag inte uttala mig om. Men det finns möjlighet till en ökad kommunal aktivitet på det området.

Övriga låntagargrupper med småhus kan utnyttja de förekommande bostadslånen när det gäller mindre ombyggnader av småhus. Men jag vill betona att där inte finns samma subventionsmoment som när det gäller förbättringslånen, där subvention utgår för såväl kapital som ränta.

Anledningen till att det blivit en viss uppbromsning i år kan möjligen också sökas i den situation som rådde under första halvåret, då det var oklart om vi skulle få fred på arbetsmarknaden. Det förekom även en öppen konflikt och den kan förvisso i några fall ha betytt en försening av läncärendena. Det är svårt att ge ett bestämt besked på den punkten. Jag har emellertid i mitt svar klart konstaterat att det fortfarande finns utrymme för lån av det här slaget.

Men jag vill framhålla -- om det nu var den saken interpellanten avsåg -- att det inte är möjligt för en departementschef att ändra gällande bestämmelser för förbättringslånen. Dessa är uppbundna av riksdagen och jag kan inte ändra innehållet i dem. Och jag vet inte vilka andra vägar än de hittillsvarande som man skulle ha använt för att stimulera till ökad användning av lånen.

Herr TORWALD (c):

Fru talman! Att arbetsmarknadsstyrelsen använder sina resurser för att rusta upp en del kulturbyggnader som man finner vara i behov av upprustning, det är naturligtvis i och för sig bra, men det torde inte vara fråga om något större antal, och det ger i vart fall inte i någon nämnvärd omfattning bättre bostäder åt äldre människor.

Vidare säger man att förbättringslånen är en bra form. Visst är de det.

De är enligt mitt förmenande mycket bra. Vad som är förvånande är att de inte utnyttjas i större omfattning än vad som är fallet och att det faktiskt råder – som också statsrådet vidgick – en vikande tendens i utnyttjandet. Det kan inte rimligen vara ett tecken på att det inte skulle finnas tillräckligt många omoderna bostäder bebodda av denna kategori, utan det är uppenbarligen så, att många av dessa människor har svårt att klara alla de formaliteter som är förenade med lånen. Jag har själv haft tillfälle att hjälpa en del människor, som inte klarat formaliteterna själva. Jag menar att en påstötning från statsrådets sida om att kommunerna skall visa större aktivitet i denna fråga just med hänsyn till att tillgängliga låneramar inte är utnyttjade hade varit på sin plats.

Statsrådet säger också att han ju inte själv kan ändra exempelvis bestämmelsen om 60-årsregeln som gäller för dem som inte är handikappade eller tillhör speciella folkgrupper. Jag menar inte att statsrådet skall göra det, men statsrådet hade ju haft möjlighet att lägga fram en proposition och begära riksdagens tillstånd till en ändring, om han ansåg att det var av behovet påkallat. Jag för min del tror att det är det. Jag kan visserligen förstå, att man, eftersom man har saneringsutredningens betänkande så nära i tiden, drar sig för en sådan åtgärd. Men å andra sidan är det ganska olustigt – såsom också noterats av inrikesministern själv – att i år, då alla skäl talar för en ökad verksamhet på saneringsområdet, resultatet i stället har blivit en vikande aktivitet på området. Detta är, tycker jag, beklagligt.

Det är möjligt att statsrådet och jag har samma önskan, dvs. att låneramarna för förbättringslånen och de andra lånen blir utnyttjade. Jag tror dock att de inte blir det med mindre än att man på olika sätt försöker att popularisera dessa låneformer, som jag i och för sig finner vara bra, möjligen med bortseende från vissa amorteringstider som kan vara litet hårda när det gäller de vanliga statliga lånen. Men jag har inte några krav på ändring av låneformerna som sådana utan menar mera att det saknas upplysning och kanske också hjälp till de människor som kan komma i åtnjutande av förmånerna.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Herr Torwald och jag kanske kan förena oss på den punkten också. Om resultatet av det här samtalet blir det att vi har riktad uppmärksamhet på de möjligheter som här finns att sätta i gång mer av byggnadsverksamhet så hoppas jag att man skall ta intryck av det ute i kommunerna. En tanke vid tillkomsten av bostadssaneringsprogrammen var ju att man också skulle bättre kunna marknadsföra de lån som vi har talat om och över huvud taget rikta uppmärksamheten på frågan om en förbättring av bostadsbestånden.

Men av naturliga skäl ankommer det närmast på kommunen att föra ut detta till de enskilda människorna. Vi har som riksdagsledamöter inte samma förutsättningar som man har ute i kommunerna att nå fram till medborgarna. Därför tror jag att denna marknadsföring får ske över en aktivisering av byggnadssaneringsprogrammen, och jag vill gärna ansluta mig till uppfattningen att man bör uppmärksamma detta i ökad utsträckning.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den

23 november 1971

Ang. bostadstilläggen till barnfamiljer

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Strömbergs* (fp) den 14 oktober framställda interpellation, nr 142, till herr socialministern, dels herr *Lindkvists* (s) den 22 oktober framställda interpellation, nr 185, till herr socialministern, och anförde:

Fru talman! Herr Strömberg har frågat socialministern om han är beredd att medverka till en höjning av inkomstreduceringsgränserna för bostadstilläggen samt en höjning av statsbidragen till kommunala bostadstillägg och en översyn av övriga bestämmelser rörande bostadstillägg till barnfamiljer. Vidare har herr Lindkvist frågat socialministern om han ämnar föreslå åtgärder som förhindrar att familjer med faktiska inkomster, som avsevärt överstiger den som berättigar till bostadstillägg, i vissa fall kan få bostadstillägg. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationerna. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

I den proposition om höjda bostadstillägg för barnfamiljer som lämnats till riksdagen föreslås kraftigt höjda förmåner. De föreslagna höjningarna tar särskilt sikte på familjer med många barn och familjer med höga boendekostnader. En betydande del av höjningarna ligger därför på de hyresanknutna kommunala bostadstilläggen. Staten föreslås svara för de ökade kostnaderna. Kommunerna föreslås få kompensation för sina kostnadsökningar dels genom höjning av statsbidraget för de kommunala bostadstilläggen och dels genom en höjning av statsbidragen till kommunernas kostnader för daghem och fritidshem.

Som framhålls i propositionen är det avsikten att återkomma till frågan om inkomstprövningen för bostadstilläggen sedan en pågående översyn av dessa frågor slutförts inom familjepolitiska kommittén. Enligt vad jag inhämtat räknar kommittén med att kunna redovisa resultatet av sina undersökningar och lägga fram förslag i dessa frågor under våren 1972.

Herr STRÖMBERG (fp):

Fru talman! Först ett tack för svaret. Detta är ju i stort sett en hänvisning till proposition nr 156 i år. Min interpellation lämnades i kammaren den 14 oktober. Då var inte det s. k. regeringspaketet känt. När detta sedan publicerades innehöll det en passus om höjda bostadstillägg för barnfamiljerna. Denna har också medtagits i nämnda proposition. Vi får alltså efter behandlingen i utskottet av propositionen en debatt här i kammaren om bostadstilläggen. Med hänsyn till det skall jag nu bara knyta några korta reflexioner till frågan.

Jag anser att den proposition som framlagts under inga förhållanden får betraktas som slutgiltig. Den innebär endast att man råder bot på vissa av de mest besvärande bristerna i det nuvarande systemet. Det finns enligt min uppfattning en brist på samordning och planering i familjepolitiken och detta måste ändras.

Statsrådet har nu rättat till litet grand, men det hade funnits möjligheter att rätta till mer. När familjepolitiska kommitténs promemoria kommer – det lär den göra under första halvåret 1972 -- förutsätter jag att den blir föremål för en omfattande remissbehandling och att vi får en livlig debatt som i sin tur leder till den samlade reform som är önskvärd och nödvändig.

Den proposition som statsrådet hänvisade till har såvitt man kan förstå, tillkommit under ganska stor brådska. En av orsakerna är väl den konjunkturpolitiska situationen.

Det utökade stöd till barnfamiljerna som aviseras borde enligt min mening ha kommit tidigare. Många barnfamiljer är redan hårt pressade av den ekonomiska situationen. De förbättringar som nu föreslås berör tyvärr endast en del av alla barnfamiljer. Men prishöjningar och hyreshöjningar drabbar ju alla. För den stora gruppen barnfamiljer med inkomster omedelbart ovanför dem som ger bostadstillägg är den sammantagna verkan av prishöjningar och skattesystemets progressivitet särskilt kännbar. Den gruppen ställs nu utanför förbättringarna.

Bostadstilläggen grundas på två år gamla inkomster, vilket är ganska otillfredsställande. Nu är det risk att stödet hamnar hos fel grupper. Från kommunalt håll har också riktats stark kritik mot denna eftersläpning. Mot den bakgrunden är jag något förvånad över att statsrådet inte nu tagit chansen att rätta till detta förhållande. Jag tror att departementet hade haft möjlighet att klara de tekniska frågorna. Men kanske får detta ses mot bakgrunden av den brådska med vilken propositionen lades fram.

I propositionen sägs att de kostnader som de nya bestämmelserna medför helt skall ligga på staten. Det är en bra målsättning. Kommunerna får inte i en redan för dem mycket besvärlig ekonomisk situation belastas ytterligare. Jag är något förvånad över att statsrådet, när hon nu – välbehövligt – höjer statsbidragen till daghemmen, inte samtidigt ger familjedaghemmen en likadan höjning.

Slutligen: Barnfamiljerna har kommit i kläm mellan reformerna. Skattereformen betydde ingen förbättring för dem. Momsen steg, priserna höjdes och daghemsavgifterna ökade. Många barnfamiljer passerade en gräns där höjda skatter, höjda daghemsavgifter och sänkta eller kanske indragna bostadstillägg gjorde att när slutsumman skrevs stod de eventuellt på minus. Slutfacit blev att barnfamiljerna inte fick den förbättring man hade väntat. Jag hoppas att vi nästa år skall kunna få en debatt om ett samlat familjepolitiskt stöd vilket verkligen lämnar en bättre och mer samlad hjälp till barnfamiljerna.

Herr LINDKVIST (s):

Fru talman! Det var två frågor som jag ställde i min interpellation. Den ena av dessa är refererad i statsrådet Odhnoffs svar. I den frågan efterlyste jag eventuella åtgärder av regeringen i syfte att arbeta fram ett effektivare och rättvisare bedömningssystem för erhållande av bostadstillägg. Eftersläpningen i bedömningen -- denna sker som bekant med ledning av föregående inkomstårs godkända taxering -- är en av orsakerna till att systemet ibland slår snett. Den andra frågan, som inte återges i svaret, var den logiska följdfrågan huruvida regeringen avsåg att vidta

Tisdagen den
23 november 1971

*Ang. bostadstilläg-
gen till barnfamiljer*

åtgärder eller införa en regel om återbetalningsskyldighet i de fall utbetalning skett på diskutabla grunder till följd av långsamheten i beräkningen.

Man kan tycka att detta är en obetydlig fråga inom ramen för vad som kan räknas som gränsfall, något som säkerligen också finns på andra områden, där selektiva stödåtgärder förekommer. Men det måste anses som en viktig angelägenhet att arbeta fram en metod för bedömning av rätten att erhålla bostadstillägg, som innebär att de medel som finns att fördela kommer till rätta adressater.

Vi har också exempel på andra brister i det nu använda systemet. Det skulle vara frestande, om än marginellt i denna debatt, att beröra de bostadstillägg som från andra utgångspunkter utbetalas till höginkomsttagare med väl tilltagna skuldräntor; vilka pressar ner den beräkningsgrundande årsinkomsten, så att bostadsstödet i vissa fall kan utgå. Det fordras då att man bor i rätt bostad med tanke på skattereglernas ojämlikhet vad beträffar olika boendeformer, men detta leder också till ett avslöjande av att systemet på den punkten är otillfredsställande.

Jag har emellertid inte i någon nämnvärd utsträckning lyckats intressera statsrådet Odhnoff för mina frågor. I varje fall har jag svårt att i svaret utläsa någon mening som mera direkt avser de av mig framställda frågorna, för så vitt inte sista stycket innehåller några väl valda tröstens ord. Kanske har familjepolitiska kommittén någonting att berätta på detta tema, när den återkommer i ärendet våren 1972. Svaret har i det avseendet väckt min nyfikenhet.

Sedan jag härmed har anfört några kommentarer till innehållet i mina frågor, vill jag helt självfallet till statsrådet Odhnoff framföra ett tack för att interpellationen nu är besvarad.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Fru talman! Det blir en längre och mera allsidig debatt om dessa frågor, när riksdagen så småningom får anledning att behandla propositionen om bostadstilläggen. Herr Strömbergs synpunkter kan med fördel diskuteras då.

Herr Lindkvist tog upp en fråga som direkt berör inkomstprövningsreglerna. Jag vill säga, herr Lindkvist, att avslutningen av svaret på hans interpellation inte var avsedd som några tröstens ord. Vad som sägs är fakta i målet: familjepolitiska kommittén har ett direkt uppdrag att se över inkomstprövningsreglerna, och då får kommittén också diskutera den eventuella återbetalningsregel som herr Lindkvist aktualiserar. Det finns all anledning att mycket energiskt ta itu med dessa frågor.

Jag förstår inte riktigt var vi skulle ha olika meningar, herr Lindkvist och jag. Jag har fått uppfattningen att herr Lindkvist har ett sakmaterial som kan ytterligare belysa frågeställningarna utöver den diskussion som vi har haft i riksdagen, både när bostadstilläggen infördes 1968 och när frågan senare aktualiserades i en interpellation. Jag vill uppmana herr Lindkvist att vidarebefordra sina synpunkter och eventuella uppslag till familjepolitiska kommittén för att de skall komma med i den allsidiga undersökning av inkomstprövningsreglerna som kommittén har sig förelagd att göra.

§ 7 Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet:

Skrivelse från riksdagens förvaltningsstyrelse med förslag till ersättningsstadga för riksdagen

Skrivelse från riksdagens förvaltningsstyrelse med förslag angående riksdagsbeslutet

§ 8 Föredrogs och hänvisades motionerna

nr 1567 till utbildningsutskottet och

nr 1568 till utrikesutskottet.

§ 9 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 54–60, 65 och 66, lagutskottets betänkande nr 21, utrikesutskottets betänkanden nr 13 och 14, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 39–41, socialutskottets betänkanden nr 40 och 41, kulturutskottets betänkande nr 27, utbildningsutskottets betänkanden nr 24–29, jordbruksutskottets betänkanden nr 53, 60 och 62 samt inrikesutskottets betänkanden nr 31–33.

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 215.

§ 11 Interpellation nr 216 ang. av AMS anordnad prästutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Fru ÅSBRINK (s), som yttrade:

Fru talman! Vid Lekmannaskolan i Sigtuna pågår f. n. en 41-veckorskurs med 25 deltagare. Kursen har av AMS annonserats ut som teologisk omskolningskurs, en prästutbildning för arbetssökande med akademisk examen. Uttagningen till kursen har verkställts av länsarbetsnämnden och biskopsmötets rekryteringsnämnd (enligt uppgift biskop Palmqvist jämte en teolog från ärkestiftet) som efter en grovgallring bland de sökande rådfrågat biskoparna i de stift där vederbörande önskat bli prästvigda. Undervisningen omhänderhas huvudsakligen av professorer och docenter vid Uppsala universitet.

Med hänsyn till den rådande prästbristen inom den svenska statskyrkan kan åtgärden att anordna en prästutbildningskurs på detta sätt ur vissa synpunkter anses motiverad.

Betänkliga ter sig emellertid de synpunkter, som framförts av ledaren för denna kurs, Lekmannaskolans nye direktör, docent Carl Henrik Martling, beträffande riktlinjerna för denna utbildning.

Direktor Martling framhåller i en tidningsintervju, som icke dementerats, att den betydelsefullaste nyheten är att den svenska kyrkan nu för första gången själv svarar för en prästutbildning och därigenom är i tillfälle att där så är möjligt ge undervisningen, exempelvis i dogmatiska och liturgiska avsnitt, en konfessionell prägel. I motsats till universitetsundervisningen som är bunden av det akademiska objektivitetskravet, skulle enligt direktor Martling kursen på Lekmannaskolan stå fri gentemot detta objektivitetskrav, eftersom det är kyrkan själv som arrangerar kursen. Martling understryker dessutom kursens internatkarak-

tär, vilken bidrar till en kraftigare prägling av kursdeltagarna.

I själva verket bekostas kursen icke av svenska kyrkan utan helt och hållet av arbetsmarknadsstyrelsen.

Med anledning härav ber jag att till herr inrikesministern få rikta följande interpellation:

1. Är det rimligt att en *av staten bekostad* prästutbildning medvetet läggs upp enligt "konfessionella" linjer, då samma utbildning vid statens universitet är underkastad ett ovillkorligt objektivitetskrav?

2. Vilken av de olika strömningarna inom den svenska statskyrkan bör inom prästutbildningen upphöjas till norm?

3. Är det enligt statsrådets mening riktigt, att staten som för den med statliga medel bekostade ordinarie prästutbildningen upphåller bestämda krav på en objektiv undervisning inom den teologiska fakulteten, bekostar en prästutbildning, som förklaras vara befriad från detta objektivitetskrav och i stället kunna givas i valda delar konfessionell karaktär?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 181 med förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

§ 13 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1569 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*

Nr 1570 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

Nr 1571 av herrar *Komstedt* och *Werner* i Malmö

Nr 1572 av fru *Nordlander m. fl.*

Nr 1573 av herr *Alf Pettersson* i Malmö *m. fl.*

Nr 1574 av fru *Theorin m. fl.*

Nr 1575 av herr *Torwald m. fl.*
angående affärstidslagstiftningen

Nr 1576 av herr *Lothigius m. fl.*

Nr 1577 av herr *Olhede*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139 angående finansiering m. m. rörande vissa statliga bolag

Nr 1578 av fru *Marklund m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141 angående ett institut för social forskning

Nr 1579 av herr *Hovhammar m. fl.*

Nr 1580 av herr *Levin*

Nr 1581 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142 med förslag till lag om förmånsberättigade skattefordringar m. m.

Nr 1582 av herr *Bergqvist m. fl.*

Nr 1583 av fröken *Eliasson* och herr *Andersson* i Nybro

Nr 1584 av herr *Hermansson* i Stockholm *m. fl.*

Nr 1585 av herr *Oskarson*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 146 angående krigsmaterielexport

Nr 1586 av herr *Börjesson* i Falköping

Nr 1587 av herr *Dahlgren m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 angående införande av kilometerskatt, m. m.

Nr 1588 av herr *Gustafsson* i Stenkyrka *m. fl.*

Nr 1589 av herr *Hallgren m. fl.*

Nr 1590 av herr *Hamrin m. fl.*

Nr 1591 av herrar *Persson* i Heden och *Polstam*

Nr 1592 av herr *Schött m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 angående transportstöd vid viss linjesjöfart från Gotland

Nr 1593 av herrar *Strömberg* och *Norrby* i Åkersberga

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160 med förslag till lag om förbud mot dumpning av avfall i vatten, m. m.

Nr 1594 av herr *Boo m. fl.*

Nr 1595 av herr *Brundin m. fl.*

Nr 1596 av herrar *Hyltander* och *Levin*

Nr 1597 av herr *Ringaby m. fl.*

Nr 1598 av herr *Romanus*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 164 med förslag till lag om bestämning av volym och vikt, m. m.

Nr 1599 av herrar *Andersson* i Örebro och *Nordgren*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165 med förslag till lag om handel med ädelmetallarbeten

Nr 1600 av herrar *Hellström* och *Gadd*

Nr 1601 av herr *Hermansson* i Stockholm *m. fl.*

Nr 1602 av herr *Olof Johansson* i Stockholm *m. fl.*

Nr 1603 av herr *Levin m. fl.*

Nr 1604 av herr *Lindkvist m. fl.*

Nr 1605 av fru *Lundblad m. fl.*

Nr 1606 av herrar *Magnusson* i Borås och *Burenstam Linder*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 166 med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse, m. m.

Nr 1607 av herr *Magnusson* i Nennesholm

Nr 1608 av herr *Persson* i Heden *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169 med förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961:159)

Nr 131

Tisdagen den
23 november 1971

Nr 1609 av herr *Larsson* i Umeå

Nr 1610 av herr *Mattsson* i Skee *m. fl.*

Nr 1611 av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*

Nr 1612 av herr *Petersson* i Nybro *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 170 angående grunder för taxesättningen i lantmäteriverksamheten, m. m.

Nr 1613 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*

Nr 1614 av herrar *Norrby* i Gunnarskog och *Stridsman* avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207), m. m.

Nr 1615 av herrar *Henmark* och *Taube*

Nr 1616 av fru *Åsbrink* och herr *Richardson*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173 om vissa reformer inom polis- och åklagarväsendet

§ 14 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 19 november av

Nr 383 Herr *Hamrin* (fp) till herr socialministern angående statsbidraget till lönekostnader för rektorer och lärare vid särskolor:

Vill statsrådet medverka till att statsbidraget till lönekostnaderna för rektorer och lärare vid särskolor höjs till 100 procent liksom är fallet med statsbidraget till lönekostnader inom skolväsendet i övrigt?

den 23 november av

Nr 384 Herr *Nordstrandh* (m) till herr utbildningsministern angående tidpunkten för framläggande av proposition med anledning av kompetensutredningens förslag:

När avser herr statsrådet framlägga proposition i anledning av kompetensutredningens förslag?

Nr 385 Herr *Taube* (fp) till herr försvarsministern angående behandlingen av ansökningar om vapenfri tjänst:

Vilka kraftfulla och snabbt verkande åtgärder kommer statsrådet att vidtaga för att klara av den helt orimliga eftersläpningen då det gäller behandlingen av ansökningar om vapenfri tjänst?

Nr 386 Herr *Karlsson* i Mariefred (c) till herr statsrådet Moberg om möjlighet för lärare vid folkhögskolor att tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning:

Är statsrådet villig medverka till att den nuvarande möjligheten för rektorer och ämneslärare vid statsunderstödda folkhögskolor att

fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet såsom handledare i studiecirkel inom det frivilliga bildningsarbetet utsträcker att gälla även tjänstgöring såsom lärare inom kommunal vuxenutbildning?

Nr 131

Tisdagen den
23 november 1971

Nr 387 Herr *Hedin* (m) till herr jordbruksministern om stöd för investeringar i mjölkproduktionen m. m.:

Har herr statsrådet för avsikt att förelägga 1972 års vårriksdag de förslag om stöd för investeringar i mjölkproduktionen m. m. vid begränsat utvecklingsbara jordbruk, som lagts fram av en arbetsgrupp från lantbruksstyrelsen och LRF?

Nr 388 Herr *Ekström* (s) till herr inrikesministern angående lokaliseringspolitiska åtgärder m. m. inom Söderhamnsregionen:

Har statsrådet uppmärksammat, att antalet arbetstillfällen inom industrin i Söderhamnsregionen minskar och att lokaliseringspolitiska och andra åtgärder är nödvändiga?

§ 15 Kammarén åtskildes kl. 18.33.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert